tinus ymnis celestibq honora
tur · Illi post triumphos suos
in tartara seua trudentur : mar
tinus abrahe sinu letus excipi
tur · Martinus hic pauper
et modicus · celū dives ingre
ditur · ymnis celestibus hono
ratur : illinc nos ut spero cus
todiens · me hec scribente res
picit · te legentem :- Explicit
de transitu sci marti epla seueri
sulpicij · Incipiunt capittu
la dyalogi seueri · Cap
secundi libri :- Primū :-

Ubi postumianus edisseit
prosperitate nauigacionis
et omnē sue peregrinacio
nis historiā · qualit in oriente
fides xpi floreat · que sit scōru
quies · que instituta monachorū ·
quibq signis ac virtutibq in ser
uis suis xpus operet :- 2m ·
Ubi exploratorū locorū gra
a littore longius pressit · et in
uenit senē presbiterū in veste
pellicia mola manu vertente ·
et cōuiuiū illius exponit · et
hoīm mores regionis illius
preclaros · quibq alimoniis vi
uāt · et quia celeste in locis illis
sacra puenirat :- Cap · 3m ·
Ubi dicit qd tūc alexandrie
int epōs et mōchos inmalia
certamina gerebantur · ne quis
origenis libros legeret :- 4tū ·
Ubi bethleem oppidū percepit ·
cuiq loci etiam scūs iheronimus
regebat · et ubi monachorū
ac clericorū animos uel cōuersa
cioēs exponit · et qd die noctu
qz aut legebat aliqd semper aut
scribebat :- Cap · 5tum ·

Ubi dicit in egipto multa ee
monasteria · ubi prima virtus
obediencia ē · et ubi infantulus
aspide inter magnitudis in
monasterium detulit · et alia
multa que per seruos suos dei
virtus operatur :- Sextū ·
Ubi vidit duos senes · quo
rum vnū sol nunq vidisset e
pulatē · et alterum nunq vidis
set irati :- Septimū ·
De heremita qui habebat ortū
uberrimū et bonē qui aquā
de puteo pferebat · ubi vidit
ollam cū oleribq sine igne fer
uere :- Octauū ·
De heremita cui lupa astabat
cenanti :- Nonū ·
De anachorita qui leene ca
tulos illuminauit · et ab ipsa feri
munus accepē non contemp
sit :- Decimū ·
De anachorita q a fera iber
edoctus ē qs radices sumere
qs respuē debet :- vndecimū ·
De anachorita q setis corpis
sui tectus · nuditatē suā diui
no munē vestiebat :- xij ·
De probacioē mōchi incipie
tis quē ignis nō contigit :- xiij ·
De probacioē aduene · qui ari
dam virgā potenti fide et assi
dua irrigacione aque floreē
fecit :- xiiij ·
De quodā scō viro · cui ex vir
tutibq honor · et ex honore
vanitas cepit obrepē · et quali
t ab hoc vicio liberatus sit · et
qd si in hac regione ordinatus
fuerit clericus · continuo quomō

Explicit de transitu sci marti epla seueri sulpicij · Incipiunt capitula dyalogi seueri ·

elatus sit superbia aut vanitate · et quod ornamenta non morum sed vestium requirat :· xv

De heremita qui cellam suam post quadriennium deserere voluit · qui est correctus · et ad propositum pristinum renovatus sit :· xvi

Ubi dicit quod nullus fere in orbe terrarum locus sit · ubi non vita domini martini scripta teneatur :· xvii

Ubi severus ait · quod dominus martinus in media turba et conversatione populorum tanta operatus est · que nec heremite vel anachorite · qui ab omni impedimento liberi sunt · et quod inexpugnabili virtute adversum omnia fundatus steterit :· xviii

Ubi postumianus ait · ego quoad vivam semper et sapiam · egypti monachos predicabo · laudabo anachoritas · mirabor heremitas · martinum semper excipiam · non illi ego audeo monachorum certe non episcoporum quempiam comparare :· xix

Postumianus severo ait · tu potius ut desidero residua martini opera contexe que te pretermisse confessus es · At ille respondit · Arbitror certius a gallo istud esse poscendum et cetera que sequuntur :· xx

Gallus respondit · licet impar sim tanto oneri · tamen prelatis a postumiano obedientie cogor exemplis · ut munus istud quod imponitis non recusem :· Explicit capitula · Incipit dyalogus severi de virtutibus et sanctorum vita patrum egyptiorum :· Capitulum Primum

Severus

Cum in unum ego et gallus noster locum convenissemus · vir michi et propter martini memoriam · quia illius ei discipulus erat · et propter sua merita carissimus · intervenit nobis postumianus meus :· nostri causa ab oriente quo se ante triennium patria relinquens contulerat regressus · Complexus hominem amantissimum :· exosculatus genua et pedes eius · cum uno atque altero spacio · quasi stupefacti inuicem flentes gaudio deambulassemus · iactis in terram ciliciis consedimus · Tum prior postumianus me intuens · cum essem inquit in remotis partibus egypti · libuit ad mare usque procedere · Nam ibi onerariam offendi · que cum mercibus narbonam petens soluere parabat · Eadem nocte michi in sompnis astare visus es · et iniecta me manu trahere · ut navim illam conscenderem · Mox tenebras rumpente diluculo · cum eo loco in quo quieveram surrexissem · sompnium meum ipse mecum repu tans · tanto tui desiderio subito correptus sum · ut nichil cunctatus navim conscenderem · tricesimoque die massiliam appulsus · inde huc decimo perveni · Adeo prospera navigatio · pie affuit voluntati · Tu modo propter quem tot maria tam longe navigavimus · tantum terre transivimus · complectendum perfruendumque

Seuerus

te remotis omnibus trade. Ego
vero inquam etiam cum tu in egipto
morareris. totus tecum semper
animo et cogitatione versabar.
meque de te dies ac noctes cogi
tantem. totum tua caritas posside
bat. ne dum modo tibi me
estimes puncto temporis defutu
rum. quo minus amore tuo
pendens te intuear. te audiam.
tecum loquar. nullo penitus
in secretum meum quod nobis
hec remotior cellula prestat
admisso. Nam huius nostri ut
arbitror galli presentiam non
moleste feras. qui hic adventu
tuo ut vides perinde atque ego
Postumianus triumphat gaudio. Recte pla
ne inquit postumianus in nostre
societate nostra gallus iste retine
bitur. qui et si michi parum
cognitus est. pro eo tamen quod
tibi est carissimus. non potest
michi non esse carus. maxime
cum ex martini sit disciplina.
Neque gravabor quolibet confer
re vobiscum ut poscitis fabu
las. quippe cum propter hoc ve
nerim. ut me huius sulpicii mei
me ac utraque manu compler
tebatur. desiderio etiam verbo
Severus sus impenderem. Ego vero
inquam satis probasti quantum prius
amor possit. qui nostri causa
tot maria tantumque terrarum eme
sus. a summo ut ita dicam solis
egressu. usque in eius occidua
venisti. Age ergo quia et secreti
sumus nos. nec occupati simus.
et sermoni tuo vacare debemus.

Edisseras nobis velim omnem
tue peregrinationis historiam.
qualiter in oriente fides xpi flo
reat. que sit sanctorum quies. que
instituta monachorum. quantisque
signis ac virtutibus in servis
suis xpus operetur. Nam certe
quia in hiis regionibus in quibus ista
vivimus. ipsa nobis vita fasti
dio est. libenter ex te audiemus
si vel in heremo vivere xpia
Postu. nis licet. Ad hec postumia
nus. Faciam inquit ut desi
derare te video. Sed quero pri
us ex te audiam. an ista omnes
quos hic reliqueram sacerdotes
tales sint. quales eos antequam
Se. proficiscerer noveramus. Tum
ego. absiste inquam ista querere.
que aut vna mecum ut puto
nosti. aut si ignoras non
audire sit melius. Illud ta
cere non possum. non solum
illos de quibus interrogas in
nichil meliores quam noveras fac
tos. sed unum illum nostri quondam
amantem. in quo respirare ab
istorum insectationibus soleba
mus. asperiorem nobis fuisse
quam debuit. Nec vero quicquam in
illum inclementius dicam. quia
et ut amicum colui. et tunc etiam
amavi cum putabatur inimicus.
Me autem hec tacitis cogitatio
nibus revolventem. admodum do
lor iste compungit. pene sapi
entis et religiosi viri amici
cia destitutos. illum quondam
tam amicum nobis. tam amantem.

in nos ee potuisse. Verum hec que mecum plena sunt celum quam: te potius ut dudum spopondeas audiamus. Ita inquit fiat postumianus. Quod cum dixisset: paululum oes conticuimus. Deinde cilicium cui insederat ad me propius admovit: atque ita exorsus est. 2^m. Postu.

Ante hoc triennium quo tempore tibi sulpici hinc abiens valedixi: ubi narbone navem solvimus: quinto die portum africe intravimus. Adeo prospera nutu dei navigacio fuit. Libuit animo adire carthaginem. loca visitare sanctorum: et precipue ad sepulchrum cypriani martiris adorare. Quinto decimo die ad portum regressi: provectique in altum alexandriam petentes. reluctante austro pene in syrtes illati sumus. Quod precaventes naute: iactis navis anchoris sistunt. Sub oculis autem terra continens erat. In qua scaphis egressi. cum vacua ab humano cultu omnia cernerem: ego studio sius explorandorum locorum longius processi. Tribus fere a littore milibus. parvum tugurium inter arenas conspicio: cuius tectum sicut salustius ait. quasi carina navis erat. contiguum terre. satis firmis tabulatis constratum. non quod ibi vis ymbrium ulla timeatur: siquidem illic pluviam ne quando quidem auditum est: sed quod ventorum ea vis est. ut si quando vel clemencior e celo aliquantulus flatus

spiraverit: maius in illis terris quam in ullo mari naufragium sit. Nulla ibi germina. nulla sata proveniunt: quippe in stabili loco arentibus arenis. et ad omnem motum ventorum cedentibus. Verum ubi ad aversa quedam a mari promunctoria ventis resistunt: terra aliquantulum solidior. herbam raram atque hispidam gignit: ea ovibus est pabulum satis utile. Incole lacte vivunt: qui sollerciores sunt vel ut ita dixerim diciores. ordeaceo pane vivunt. Ea sola ibi messis est: que celeritate proventus per naturam soli sive aeris. ventorum casus clade solet. Siquidem fertur a die iacti seminis. tricesimo die maturescere. Consistere autem ibi homines non alia racio facit: quam quod omnes tributo liberi sunt. Extrema siquidem cyrenorum hora est. deserto illi contigua. quod inter egyptum et affricam interiacet: per quod olim catho cesarem fugiens duxit exercitum. Ergo ad tugurium illud quod eminus conspexeram pertendi: ubi invenio senem in veste pellicia. molam manu vertentem. Consalutatus: accepit nos benigne. Eiectos nos in illud litus exponimus: et ne statim repetere cursum possemus. maris mollicie detineri. egressos in terram. ut est mos humani ingenii. naturam locorum cultusque habitancium voluisse cognoscere: christianos nos esse: id precipue querere an essent aliqui inter illas solitudines christiani. Tum vero ille flens pre gaudio. ad genua nostra provolutus:

alr. ſt

tyrenosora

ali: malicia

iterum nos ac sepius expostula-
tos invitat ad orationem. De-
inde positis in terra vervecum
pellibus: facit nos discumbere.
Apponit prandium sane locupletis-
simum: dimidium panem ordeaceum.
Eramus autem nos quatuor: ipse
erat quintus. Fasciculum etiam her-
be intulit cuius nomen excidit.
que mente similis. exuberans foliis.
saporem mellis prestabat. Huius
pabula admodum suavitate de-
lectati atque saciati sumus. Ad hec
subridens ego ad gallum meum:
quid inquam galle? Placet ne tibi
prandium. fasciculus herbarum
et panis dimidius viris quinque?
Tum ille sicut est verecundissi-
mus. aliquantulum erubescens. cum
fatigatione mea accepit. Facis
inquit sulpici tuo more: qui
nulla occasione si qua tibi por-
recta fuerit omittis: quin nos
edacitatis fatiges. Sed facis
inhumane. qui nos gallos homines
cogis exemplo angelorum vivere:
quamquam ego studio manducandi etiam
angelos manducare credam. Nam
istum dimidium ordeaceum: timeo
vel solus attingere. Sed conten-
tus sit hoc cyrenensis ille. cui
vel necessitas. vel natura est esuri-
re. vel postremo isti quibus cre-
do magna iactatio inediam
tibi fecerat: nos procul a mari
absumus. et quod tibi sepe testatus
sum galli sumus. Sed pergat
hic potius explicare sui cyrenensis
historiam. Ego vero inquit postumi-
anus. cavebo post hec cuiusquam

alr. nt

abstinentiam predicare: ne gallos
nos arduum penitus offen-
dat exemplum. Statueram
autem etiam cenam cyrenensis illius
vel consequentia. septem cum diebus
fuimus apud ipsum. referre con-
vivia: sed supersedendum est:
ne gallus se estimet fatigari.
Ceterum postero die. cum aliqui
ex incolis ad nos visendos con-
fluere cepissent: cognoscimus
illum hospitem nostrum esse presbi-
terum. quod summa nos dissimula-
tione celaverat. Deinde cum
ipso ad ecclesiam processimus: que
fere duobus milibus abest a con-
spectu meo interiectu montis
exclusa. Erat autem vilibus texta
virgultis. non multo ambiti-
osior. quam nostri hospitis taberna-
culum: in quo nisi incurvus quis
non poterat consistere. Cum
hominum mores quereremus: illud
preclarum animadvertimus. nichil eos
neque emere neque vendere. Quid
sit fraus aut furtum nesciunt:
aurum atque argentum que prima
mortales putant. neque habent
neque habere cupiunt. Nam cum
presbitero illi decem ego nummos
aureos optulissem refugit: al-
tiori consilio protestatus. ecclesiam
auro non strui. sed potius de-
strui. Aliquantulum ei vestimentorum
indulsimus. Quod cum ille be-
nigne accepisset: revocantibus
nos ad mare nautis discessi-
mus.

Cap. 3m ......

Prospero quoque cursu sep-
timo die alexandriam per-

uenimus ubi foeda inter episcopos et
monachos certamina gerebantur
ex ea occasione uel causa quod con
gregati in unum sepius sacerdo
tes frequentibus decreuisse synodis
uidebantur ne quis origenis li
bros legeret aut haberet qui tracta
tor scripturarum sacrarum peritissimus
habebatur. Sed episcopi quedam in
libris ipsius insanius scripta
memorabant que assertores
illius defendere non ausi ab here
ticis potius fraudulenter inserta
dicebant et ideo non propter il
la que in reprehensione merito
vocarentur etiam reliqua esse dap
nanda cum legencium fides facile
posset habere discrimine ne fal
sata sequeretur et tamen catho
lice disputata retineret non
esse autem mirum si in libris neote (al' novitiis)
ricis et recentibus scriptis fraus
heretica fuisset operata que in
quibusdam locis non timuisset
incidere ewangelicam veritatem.
Aduersus hec episcopi obstinatius
renitentes per potestatem cogebat
recta etiam uniuersa cum prauis
et cum ipso auctore dapnare quia
satis superque sufficerent libri
quos ecclesia recepissent et respu
endam esse penitus lectionem que
plus esset nocitura insipientibus
quam profutura sapientibus. Michi autem
ex illis libris quedam curiosius
indaganti admodum multa pla
cuerunt sed nonnulla reprehen
di in quibus illum praua sensis
se non dubium est que defensores

eius falsata contendunt. Ego
miror unum eundemque hominem
tam diuersum a se esse potuisse
ut in ea parte qua probatur nemi
nem post apostolos habeat equalem
in ea vero qua iure reprehenditur
nemo deformius doceatur er
rasse. Nam cum ab episcopis excerpta
in libris illius multa legerentur
que contra catholicam fidem scripta
constaret locus ille uel maxi
ma parabat inuidiam in quo e
ditum legebatur quod dominus ihesus
sicut pro redempcione hominis in carne
venisset crucem pro hominis salute
perpessus ita esset eodem ordine pas
sionis etiam dyabolum redempturus
quia hoc bonitati illius pietatique con
grueret ut qui perditum hominem re
formasset prolapsum quoque an
gelum liberaret. Cum hec atque alia
istiusmodi ab episcopis proderentur
ex studiis partium orta seditio est.
Que cum reprimi sacerdotum
auctoritate non posset seuo
exemplo ad regendam ecclesie dis
ciplinam prefectus assumitur
cuius terrore dispersi fratres
ac per diuersas oras monachi
sunt fugati ita ut propositis e
dictis in nulla consistere sede
sinerentur. Illud me admodum
permouebat quod iheronimus
vir maxime catholicus et sacre
legis peritissimus origenem se
quutus primo tempore putabatur
quem idem nunc precipue uel omnia
illius scripta dapnaret. Nec vero
sim ausus de quoquam temere iudicare

Prestantissimi tamen viri ac
et doctissimi ferebant in hoc
certamine dissidere. Si tamen
siue illud error est ut ego sencio
siue heresis ut putatur: non
solum reprimi non potuit mul
tis animaduersionibus sacerdotum:
sed nequaquam tam late se potuis
set effundere nisi contencione
creuisset. Huiusmodi ergo tur
bacione cum veni in alexandriam
fluctuabat. Me quidem episcopus
illius ciuitatis benigne admo
dum et melius quam opinabar ex
cepit: et secum detinere tempta
uit. Sed non fuit animus ibi
consistere: ubi recens fraterne
cladis feruebat inuidia. Nam
et si fortasse videantur parere
episcopis debuisse: non ob hoc tamen
causam multitudinem tantam
sub christi confessione viuentem per
secucionem ab episcopis oportuisset affli
gi. Capitulum septimum

Igitur inde digressus bethle
em oppidum petii: quod ab ihero
solimis sex milibus separatur: ab
alexandria autem sedecim mansi
onibus abest. Ecclesiam loci illius
iheronimus presbiter regit. Nam
parrochia est episcopi qui iherosoli
mam tenet. Michi iam pridem
iheronimus superiore illa mea
peregrinacione compertus: facile ob
tinuerat ut nullum michi expe
tendum cercius arbitrarer. Vir
enim preter fidei meritum dotesque vir
tutum non solum latinis atque grecis:
sed eciam ita hebraicis litteris
institutus est: ut se illi in omni sciencia
nemo audeat comparare. Miror
autem si non et nobis per multa
que scripsit opera compertus est:
cum per totum orbem legatur. No
bis vero gallus inquit nimium
nimiumque compertus est. Nam ante
hoc quinquennium quendam illius libel
lum legi: in quo tota nostrorum na
cio monachorum ab eo vehemen
tissime vexatur et carpitur.
Unde interdum belgicus noster val
de irasci solet: quod dixerit nos
usque ad vomitum solere saciari.
Ergo autem illi viro ignosco: atque
ita sencio de orientalibus illum po
cius monachis quam de occiden
talibus disputasse. Nam edacitas
in grecis gula est: in gallis na
tura. Tum ego: scolastice inquam
galle defendis gentem tuam. Sed
queso te: liber iste numquid hoc
solum vicium dampnat in monachis?
Immo vero inquit nichil pe
nitus omisit quod non carperet:
laceraret: exponeret. Precipue
avariciam: nec minus vanitatem
insectatus est. Multa de superbia:
non pauca de supersticione disseruit.
Vere fateor: pinxisse michi
videtur vicia multorum. Ceterum
de familiaritatibus virginum et
monachorum atque eciam clericorum:
quam vera quam forcia disputavit?
Unde a quibusdam quos nominare
nolo: dicitur non amari. Nam
sicut belgicus noster irascitur: e
daciatis nunc nos notatos:
ita illi frequenter dicuntur: cum in
illo opusculo scriptum legitur: re
liberi spernunt virgo germanum.

ali fremuisse

fratre quesiturum eum. Ad hec ego: Minime, inquam, Galle, precedes. Caue ne et te aliquis qui hec fortassis agnoscit exaudiat, teque una cum Heronimo incipiat non amare. Nam quia scolasticus es, non inmerito te versu comici illius admonebo: Obsequium amicos, veritas odium parit. Tua nobis potius, ut ceperas, Postumiane, repetatur orientalis oracio. Ego, inquit, ut dicere institueram, apud Heronimum sex mensibus fui: cui iugis adversus malos pugna perpetuumque certamen concivit odia perditorum. Oderunt eum heretici, quia eos inpugnare non desinit. Oderunt clerici, quia vitam eorum insectatur et crimina. Sed plane eum boni homines admirantur et diligunt. Nam qui eum hereticum esse arbitrantur, insaniunt. Vere dixerim, catholica hominis sciencia, sana doctrina est. Totus semper in lectione, totus in libris est: non die neque nocte requiescit. Aut legit aliquid semper aut scribit. Quod nisi inmotum fuisset fixum animo et promissum deo teste propositum heremum adire, vel exigui temporis punctum a tanto viro discedere noluissem. Huic ergo traditis atque commissis omnibus meis omnique familia, que me contra voluntatem animi mei secuta tenebat implicitum, cum quodammodo gravi fasce percitus ac liber regressus Alexandriam, visitatis ibi fratribus, ad superiorem inde Thebaidem, id est ad Egypti extrema, tetendi. Ibi enim vaste patentes heremi solitudines plurimum ferebantur habere monachorum.

Capitulum quintum.

Longum si omnia cupiam referre que vidi; tamen pauca perstringam e pluribus. Haud longe ab heremo contigua Nilo multa sunt monasteria. Habitant uno in loco plerique centeni: quibus summum ius est sub abbatis imperio vivere, suo arbitrio nichil agere, omnia ad nutum illius potestatemque pendere. Ex hiis si qui maiore virtute mente conceperit, ut acturus solitariam vitam se ad heremum conferat, non nisi permittente abbate discedunt. Hec illorum prima virtus est: parere alieno imperio. Ingressis ad heremum, abbatis illius ordinatione panis vel quilibet cibus alius ministratur. Casu per illos dies quibus illo adveneram, cuidam qui nuper ad heremum secesserat, neque amplius ab hoc monasterio quam sex milibus tabernaculum sibi constituerat, panem abbas per duos pueros miserat. Quorum maior habebat etatis annos quindecim, minor duodecim erat. Hiis ergo inde redeuntibus, aspis mire magnitudinis fit obviam. Cuius occursu nichil perterriti, ubi ante pedes eorum venit, quasi incantata carminibus cerulea colla deposuit. Minor e pueris manu apprehensam ac pallio involutam ferre cepit. Deinde monasterium quasi victor ingressus, in occursum fratrum, inspectantibus cunctis, captivam bestiam resoluto pallio non sine

iactantie timore deposuit. Sed
cum in sanguinem fidem atque virtutem
ceteri predicarent. abbas ille a priore
consilio ne infirma etas insoles
ceret. virgis utrumque compescuit.
multum obiurgatos. cur ipsi quod
per eos dominus operatus fuerat prodi
dissent. opus illud non sue fidei
sed divine esse virtutis. discerent
potius deo in humilitate servire.
non in signis et virtutibus glori
ari. quia melior esset infirmitatis
consciencia quam virtutum vanitate.
Hoc ubi ille monachus audivit
et periclitatos infantulos serpen
tis occursu. et ipsos insuper
multa verbera victo serpente me
ruisse. abbatem obsecrat. ne sibi
post hec panis ullus aut cibus
aliquis mitteretur. Iamque octavus
dies fuerat emensus. quo se ho
mo Christi intra periculum famis ipse con
cluserat. Arebant membra ieiunio.
sed deficere mens celo intenta
non poterat. Corpus inedia
fatiscebat. fides firma durabat.
Cum interim admonitus abbas
ille per spiritum ut discipulum visita
ret. pia sollicitudine cognoscere
cupiens. qua vite substantia vir
fidelis aleretur. qui missum sibi
panem ab homine noluisset. ad requi
rendum eum ipse proficiscitur. Ille
ubi eminus senem venire conspexit.
occurrit. agit gratias. ducit ad cel
lulam. Cum ingressi pariter ambo
conspiciunt palmiciam sportam
calido pane congestam. foribus
affixam de poste pendere. At
primum calidi panis odor senti
tur. tactu vero ac si ante paulu
lum furnis esset exceptus ostenditur.
Egyptii tamen panis forma non
cernitur. Obstupefacti ambo
munus celeste cognoscunt.
Cum ille hoc abbatis adventu pre
stitum fateretur. abbas vero illius
fidei ac virtuti id potius ascri
beret. ita ambo celestem panem
cum multa exultatione fregerunt.
Quod cum senex ad monasterium
post regressus fratribus retulis
set. tantus omnium incenderat ardor
animos. ut certatim ad heremum
et sacras solitudines ire properarent.
miseros se fatentes. quod diutius
in congregatione multorum. ubi hu
mana esset parienda conversatio
resedissent. Capitulum vi....

In hoc monasterio duos ego se
nes vidi. qui iam per quinquaginta
annos ibi degere. ita ut numquam inde
discesserint ferebantur. quorum pre
tereunda mihi commemoracio non
videtur. Siquidem id de eorum vir
tutibus et abbatis testimonio. et
omnium fratrum audieram sermone cele
brari. quod unum eorum sol numquam e
pulantem. alterum numquam vidisset
iratum. Ad hec gallus me intuens
o si vir ille inquit nolo nomen
edicere nunc adesset. vellem admo
dum istud audiret exemplum. quem
in multorum personis. sepe iram
experti sumus vehementer irasci.
Sed tamen inimicis suis continuo
audio nuper ignovit. si istud
audiret. magis magisque pro
posito confirmaret exemplo. preclarum
esse virtutem iracundia non moveri.
Nec vero inficiabor iustas illi
causas irarum fuisse. Sed ubi du
rior est pugna. ibi gloriosior
est corona. Unde quidam sic ag

nostras censeo iure esse laudandum:
quod cum eum libertus deseruerit in
gratus: miseratus est potius quam insec
tatus abeuntem. Sed neque illi iras
citur: a quo videtur abductus.
Ergo ait nisi istud vincende ira
cundie postumianus perdidisset ex
emplum: gravius transtulerer dissen
sione fugitivi. Sed quia nasci non
licet: tota istorum commemoratio que
nos compulit abolenda est. Te
magis postumiane te potius au
diamus. Faciam inquit galle quod
precipis: quandoquidem tam studiosos
esse audiendi vos video. Sed
mementote quia non sine fenore
istum apud vos depono sermonem.
Libens presto quod postulas dummodo
paulopost quod postero non ne
getis. Nos vero magis nichil
habemus in quo tibi mutuum
vel sine fenore restituere possi
mus: sed tamen quod ipse putaveris
imputo dummodo ut repetas de
sideriis nostris satisfacias. Valde
enim nos delectat tua oracio. Ni
chil inquit postumianus vestra
studia fraudabo. Et quia here
mite unius incipientis agnovis
tis virtutem: referam adhuc vobis
pauca de pluribus. Capitulum xij.

Ergo ubi prima heremi
loca ingressus sum. duo
decim fere a nilo milibus. habe
bam autem unum ex fratribus ducem locorum
peritum et pervenimus ad quendam
senem monachum. sub radice mon
tis habitantem. Ibi quod in illis
locis rarissimum est. puteus erat.
Bovem unum habebat: cuius hic
erat totus labor. impulsa ro
tali machina aquam producere.
Nam fere mille aut amplius
pedum profundum putei ferebatur.
Ortus illic erat multis holeri
bus copiosus. Id quidem contra
naturam heremi: ubi omnia aren
cia exusta solis ardoribus. nulli
us umquam seminis vel exiguam
radicem peperisse ferunt. Verum
hoc sancto illi labor cum pecude co
munis: et propria prestabat indus
tria. Frequens enim irrigacio aqua
rum tantam pinguedinem harenis
dabat: ut mirum in modum viren
tes atque fructificare orti illius
olera videremus. Ex hiis igitur
una cum domino bos ille vivebat.
Nobis quoque ex ea copia cena
sanctus ~~dedit~~ dedit. Ibi vidi quod
vos galli forte non creditis olla
cum oleribus que nobis in cena
parabatur sine igne fervere.
Tanta vis solis est: ut quibus
libet coquis eciam ad gallorum
pulmenta sufficiat. Post cenam
autem iam inclinante vespera. invi
tat nos ad arborem palme. cu
ius interdum pomis uti solebat:
que fere duobus milibus aberat.
Nam he tantum in heremo ar
bores licet raro: habentur tamen.
Quod utrum sollers antiquitas
procuraverit. an solis natura gig
nat ignoro: nisi quod deus pre
scius habitandam quandoque a sanctis
heremum. hec servis suis preparavit.

al' sola

Ex maiore enim parte qui intra
illa secreta consistunt: cum alia
ibi germina nulla proveniunt:
istarum arborum pomis alitur. Er
go ubi ad illam ad quam humanitas
nos nostri hospitis ducebat arbo
rem pervenimus. leonem ibi offendi
mus. Quo viso: ego et dux me
us intremuimus. Sanctus vero ille
incunctanter accessit: nos licet tre
pidi secuti sumus. Fera paulu
lum cernens imperata ab eo modes
te discessit et constitit: dum ille
attingua ramis humilioribus po
ma decerperet. Cuius plena pal
mulis manum optulisset: accur
rit bestia: accepitque tam libere
quam nullum animal domesticum. Et cum
comedisset abscessit. Nos hec
intuentes et adhuc trementes: fa
cile potuimus perpendere quanta in
illo fidei virtus. et quanta in nobis
esset infirmitas. Cap. viii.

Alr. tpre adeo

Alium eque singularem virum
vidimus parvo tugurio:
in quo non nisi unus recipi pos
set habitantem. De hoc illud fere
batur: quod ei lupa solita erat as
tare cenanti: nec facile umquam bes
tia falleretur: quin illi ad legitti
ma hora refectionis occurreret:
et tamdiu pro foribus expectaret.
donec ille panem qui cenule sup
fuisset offerret. illa manum
eius lambere solita: atque ita quasi
impleto officio et persoluta consola
cione discedere. Sed forte accidit
ut sanctus ille dum fratrem qui ad eum
venerat deduceret abeunte diucius
abesset: et non nisi sub nocte re
mearet. Interim bestia ad con
suetudinarium illud cene tempus
occurrit. vacuam cellulam cum fami
liarem patronum abesse sentiret in
gressa. curiosius explorans ubi
nam esset habitator. Casu contigua
cum panibus quinque palmicea fiscella
pendebat. Ex his unum presumit
et devorat. Deinde perpetrato sce
lere discedit. Regressus herem
ta videt sportulam dissolutam: non
constare panum numerum. Dampnum
rei familiaris intelligit. ac prope
limen panis absumpti fragmenta
cognoscit: sed non erat incerta
suspicio. que furtum persona fecisset.
Ergo cum sequentibus diebus secundum
consuetudinem bestia non venis
set. nimirum audacis facti con
scia. ad eum venire dissimulans
cum fecisset iniuriam: egre pacie
batur heremita se alumpne sola
cio destitutum. Postremo illius
oracione revocata: septimum post
diem affuit ut solebat ante cena
ti. Sed ut facile cernens vere
cundiam penitentis: non ausa propius
accedere. deiectis in terram pro
fundo pudore luminibus. quod pala
licebat intelligi. quandam veniam
precabatur. Cuius illius confusione
heremita miseratus. iubet eam
propius accedere: ac manu blan
da caput triste permulcet. De
inde pane duplicato ream suam
reficit. Ita indulgenciam consecu
ta: officii consuetudine depo
sito merore reparavit. Intuemini
queso Christi eciam in hac parte vir
tutem. cui sapit omne quod brutum est:
cui mite est omne quod sevit. Lupa

cap viii

prestat officium. Lupa furti crimen
confitetur; lupa conscio pudore
confunditur. Notata adest ca
put prebet et habet sensum indul
te sibi venie sicut pudorem gessit
errati. Tua hec virtus Christe: tua
sunt hec Christe miracula. Etenim
que in tuo nomine operantur servi
tui tua sunt. Et in hoc inge
miscimus quod maiestatem tuam
fere sentiunt: homines non verentur.

Nec tu autem .viii. ix.
hoc incredibile forte vi
deatur: maiora memorabo.
Fides Christi adest: me nihil fin
gere. Nec incertis auctoribus
vulgata narrabo sed que mihi
per fideles viros comperta sunt ex
plicabo. Habitant plerique in
heremo sine ullis tabernaculis:
quos anachoritas vocant. Vivunt
herbarum radicibus: nullo umquam
loco certo consistunt ne ab homini
bus visitentur frequenter. Quas
nox coegerit sedes habent. Ad
quendam igitur hoc ritu atque hac
lege viventem duo ex nostris mo
nachi licet longa et diversa re
gione tamen quia olim temporibus in mo
nasterii conversatione carus et
familiaris fuisset: auditis eius
virtutibus tetenderunt. Quem diu
multumque quesitum: tandem men
se septimo repperierunt in ex
tremo illo deserto quod est Mem
phis contiguum demorantem.
Quas ille solitudines iam per
annos duodecim dicebatur habi
tasse. Qui licet omnium hominum vita
ret occursus: tamen agnitos non

refugit: sed carissimis per tri
duum non negavit. Quarto die
aliquantulum progressus cum prosequen
tur abeuntes: leenam mire mag
nitudinis ad se venire conspi
ciunt. Bestia licet tribus reper
tis non incerta quem peteret.
anachorite pedibus advolvitur:
et cum fletu quodam ac lamenta
tione procumbens. indicabat
gementis pariter et rogantis af
fectum. Movit omnes: et precipue
illum qui se intellexerat expeti
tum. Precedente sequuntur.
Nam preiens et subinde
restans. subinde respectans:
facile poterat intelligi id eam
velle ut quo illa ducebat se
queretur anachorita. Quid
multa? Ad speluncam bestie
perveniunt: ubi illa adultos
iam quinque catulos male feta
nutriebat. Qui ut clausis
luminibus ex alvo matris exie
rant: cecitate perpetua teneba
tur. Quos singulos de rupe
prolatos: ante anachorite pedes
mater exposuit. Tum demum
sanctus advertit quid bestia pos
tularet. Invocato dei nomine
contrectavit manu lumina clau
sa catulorum: ac statim cecitate
depulsa apertis oculis bestiarum
diu negatam lucem patuit. Ita
fratres illi anachorita quem desi
derabat visitato. cum fructuo
sa admodum laboris sui mercede
redierunt. qui in testimonium

tante virtutis admissi. fidem
sancti. gloria viri. que per ip
sos esset testificanda vidissent.
Mira dicturus sum. leenam
post dies quinque ad auctorem tanti
beneficii redisse: eidemque muni
tate fere pellem pro munere
detulisse. Qua plerumque sanctus ille
vir amiculo circumtectus. non
dedignatus est munus per bestiam
sumere: suum alium potius in
terpretabatur auctorem. Capitulum xiii.

al' amiculo

Erat etiam alterius
anachorite in illis regi
onibus nomen illustre: qui in
ea parte deserti que syenem at
tingit habitabat. Hic cum pri
mum se ad heremum contulisset:
herbis herbarumque radicibus. quas
predulces interdum et saporis exi
mii fert arena victurus. ig
narus germinis eligendi. no
civa plerumque carpebat. Nec
erat facile vim radicum sapore
discernere: quia eque omnia dulcia.
sed pleraque occultiore natura
viribus letale cohibebat. Cum
ergo edentem vis interna tor
queret. et immensis doloribus
vitalia universa quaterentur.
ac frequens vomitus cruciatibus
non ferendis. ipsam anime sedem
stomacho iam fatiscente dissol
veret. omnia penitus que essent
edenda formidans. septimum in
ieiuniis diem spiritu deficiente
ducebat: cum ad eum fera cui ibi
cis est nomen accessit. Huic
prius astanti: fasciculum her
barum que collectum pridie atti
gere non audebat obiciente

al' gremio

fera que virulenta erant ore
discutiens: que innoxia nove
rat eligebat. Ita vir sanctus eius
exemplo quid edere quid re
spuere deberet edoctus: et peri
culum famis evasit. et herbarum
venena vitavit. Sed longum est
de omnibus qui heremum incolunt
comperta nobis vel audita memo
rare. Annum integrum et septem
fere menses. intra solitudines
constitutus exegi. magis vir
tutis admirator aliene. quam qui
ipse tam arduum atque difficile po
tuerim temptare propositum. Sepius
tamen cum sene illo qui puteum
et bovem habebat habitavi.

Duo beati Capitulum xiiii.
antonii monasteria adii:
que hodieque ab eius discipulis
incoluntur. Ad eum etiam locum
in quo beatissimus paulus pri
mus heremita est deversatus
accessi. Rubrum mare vidi. iu
gum syna montis ~~ascendi~~:
cuius cacumen summum celo pene
contiguum nequaquam adiri potest.
Inter eius recessus anachorita
aliquis esse ferebatur: quem diu
multumque quesitum videre non
potui. Qui fere iam ante quin
quaginta annos a conversati
one humana remotus: nullo vesti
tus usu. setis corporis sui tectus:
nuditatem suam divino munere
nesciebat. Hic quotiens eum
religiosi viri adire voluerunt:
cursu avia petens. congressus
vitabat humanos. Uni tan
tummodo ferebatur se ante quinque

nam probavisse: qui credo potenti
fide id obtinere promeruit. Cum-
que multa colloquia proferrentur
cur homines tantopere vitaret: res-
pondisse perhibetur: eum qui ab
hominibus frequentaretur: non posse
ab angelis frequentari. Unde non
inmerito recepta opinione multo-
rum fama vulgaverat: sanctum illum
ab angelis visitari. Ego autem a
Syna monte digressus: ad Nili
flumen sum regressus: cuius
ripas frequentibus monasteriis
consertas: utraque ex parte lus-
travi. Plerumque vidi ut dudum
dixeram uno in loco habitare
centenos: sed et bina et terna
milia in hisdem viculis degere
constabat. Nec sane ibi in-
feriorem putetis dispersarum in
multitudine monachorum esse
virtutem: quam esse eorum cognovistis:
qui se ab humanis cetibus re-
moverunt. Precipua ut iam
dixeram ibi virtus et prima
est obediencia. Neque aliter adve-
niens a monasterii abbate sus-
cipitur: quam qui temptatus prius
fuerit et probatus: nullum unquam
recusaturus quamlibet arduum
ac difficile: indignumque tolerandum
abbatis imperium. Capitulum xii.

Duo vobis incredibilis
referam obediencie admo-
dum magna miracula: licet
suppetant plura referenti: sed
ad incitandam virtutum emulacio-
nem: cui pauca non sufficiunt.
multa non proderunt. Ergo cum
quidam seculi actibus abdicatis.
monasterii magne disposicio-
nis ingressum expetisset rogare.
abbas ei cepit multa proponere.
graves esse istius discipline labo-
res. sua vero dura imperia: que
nullius facile valeret implere
paciencia: aliud potius monas-
terium: ubi facilioribus legibus vi-
veretur expeteret: non tempta-
ret aggredi quod implere non
posset. Ille vero nichil hiis ter-
roribus promoveri: sed magis ita om-
nem obedienciam polliceri: ut si eum
abbas in ignem ire preciperet. non
recusaret intrare. Quam illius
professionem ubi magister accepit:
non cunctatus est probare profitentem.
Casu clibanus iuxta erat ardebat:
qui multo igne succensus coquen-
dis panibus parabatur. Exun-
dabat abruptis flamma fornaci-
bus: et intra caminum illum con-
cava totis habenis regnabat
incendium. Hoc igitur advenam
illum iubet magister intrare.
Nec distulit parere precepto:
medias flammas nichil cunctatus
ingreditur. Que mox tam
audaci fide victe: velud illis
quondam ebreis pueris cessere veni-
enti. Superata natura est. fugit
incendium: et qui putabatur ar-
surus. velud frigido rore perfu-
sus. se ipse miratus est. Sed quid
mirum si tunc temporis tyronem ignis
ille non attigit: ut nec abba-
tem pigeret dura mandasse: nec
discipulum peniteret imperio
paruisse. Qui eo quo advene-
rat die dum temptaretur infirmus

perfectus inventus est. Merito felix, merito gloriosus. Probatus obediencia, glorificatus est passione.

Capitulum xiij

In eodem autem monasterio factum id quod dicturus sum recenti memoria ferebatur. Quidam itidem ad eundem abbatem renunciaturus advenerat. Cum prima ei lex obediencie poneretur ac perpetem polliceretur ad omnia vel ad extremam pacienciam, casu abbas storacinam virgam iam pridem aridam manu gerebat. Hanc solo fixit atque illi advene id operis imponit ut tamdiu virgule aquam irriguam ministraret donec, quod contra omnem naturam erat, lignum aridum in solo ardente viruisset. Subiectus advena dure legis imperio aquam propriis humeris cottidie convehebat, que a Nilo flumine per duo ferme milia petebatur. Iamque emenso anni spacio labor non cessabat operantis, et de fructu operis spes esse non poterat; tamen obediencie virtus in labore durabat. Sequens quoque annus vanum laborem iam fesso fratri eludit. Tercio demum succedencium temporum labente curriculo, cum neque nocte neque interdiu aquarius ille cessaret operator, virga floruit. Ergo ipsam ex illa virgula arbusculam, que hodieque intra atrium monasterii est, ramis virentibus vidi, quasi in testimonium manens quantum obediencia meruit et quantum fides posset ostendit. Sed me

dies ante deficiet quam diversa miracula que michi de sancti viri virtutibus sunt comperta consummem.

Capitulum xiiij

Duo vobis adhuc preclara memorabo: quorum unum egregium erit adversus inflacionem misere vanitatis exemplum, alterum adversus falsam iusticiam non mediocre documentum. Quidam ergo frater effugandorum de corporibus obsessis demonum mirabili pollebat potestate: inaudita per singulos dies signa faciebat. Non solum enim presens neque verbo tantum, sed absens quoque interdum cilicii sui fimbriis aut epistolis missis corpora obsessa curabat. Hic ergo mirum in modum frequentabatur a populis ex toto ad eum orbe venientibus. Taceo de minoribus: prefecti, comites ac diversarum iudices potestatum pro foribus illius sepe iacuerunt. Episcopi quoque sanctissimi sacerdotali auctoritate deposita contingi se ab eo atque benedici humiliter postulantes, sanctificatos se ac divino munere illustratos quociens manum illius vestemque contigerant non inmerito crediderunt. Hic ferebatur omni potu in perpetuum penitus abstinere, ac pro cibo (tibi Sulpici in aurem loquar, ne Gallus hoc audiat) septem tantum caricis sustentari. Interea sancto viro ut ex virtute honor, ita ex honore

vanitas cepit obrepere. Nam
malum ille ubi primum potuit
in se sentire grassari, diu mul
tumque discutere conatus est; sed
repelli penitus vel tacita conscien
cia vanitas, perseverante virtu
te non potuit. Ubique nomen
eius demones fatebantur; ex
cludere a se confluencium populos
non valebat. Virus interim
latens serpebat in pectore,
et cuius nutu ex aliorum ~~de~~ cor
poribus demones fugabantur,
se ipsum occultis cogitacionibus
vanitatis purgare non pote
rat. Totis igitur precibus con
versus ad dominum fertur orasse,
ut permissa in se mensibus
quinque dyaboli potestate, similis hiis
fieret quos ipse curaverat. Quid
multis morer? Ille prepotens,
ille qui signis atque virtutibus
toto oriente vulgatus, ille ad
cuius limina populi ante confluxe
rant, ad cuius fores summe istius
seculi se prostraverant potestates,
correptus a demone est, tentus
in vinculis. Omnia illa que
energumini solent ferre perpes
sus, quinto demum mense pur
gatus est, non tantum demone,
sed quod illi erat utilius atque op
tatius, vanitate. Sed michi
ista replicanti, nostra infelicitas
nostra occurrit infirmitas. Nam
cum nostrum est, que si unus homun
culus humilius salutaverit, aut
fatuus atque adulatibus verbis
femina una laudaverit, non

continuo elatus sit superbia,
non statim inflatus sit vanitate;
ut eciam si non habeat conscienciam
sanctitatis, tamen quia vel stultorum
adulacione aut fortassis errore
sanctus esse dicatur, sanctissimum se pu
tavit? Iam vero si ei munera
crebra mittantur, dei se magni
ficencia asserit honorari, cui
dormienti atque resoluto necessa
ria conferantur. Quod si vel de
modico ei aliqua virtutum sig
na successerint, angelum se pu
taret. Ceterum cum neque opere
neque virtute conspicuus sit,
si quis clericus fuerit effectus,
dilatat continuo fimbrias suas,
gaudet salutacionibus, inflatur
occursionibus; ipse eciam ubique
discurrit. Et qui ante pedibus
aut asello ire consueverat, spu
manti equo superbus invehitur.
Parva prius ac vili cellula
contentus habitare, erigit celsa
laquearia, construit multa
conclavia, sculpit ostia, pin
git armaria; veste respuit
grossiorem, indumentum molle
desiderat, atque super hec ca
ris viduis ac familiaribus
mandat tributa virginibus,
illa ut birrum rigentem, hec
ut fluentem texat lacernam.
Verum hec describenda mor
dacius beato viro Iheronimo
relinquamus; ad propositum rever
tamur. Tu vero, inquit Gallus
meus, nescio quid Iheronimo
reliqueris disputandi. Ita bre

universa monachorum instituta complexus
es: ut pervicaciter hec tua verba si
quis diligenter acceperit et patien
ter expenderit. multum eis arbi
trer profutura: ut non indigeat
libris post hec iheronimum co
herceri. Sed tu illa potius
evolve que ceperas: et illud
quod adversus falsam iusticiam
dicturum te esse promiseras pro
documento. Nam ut vere tibi
fatear: nullo perniciosius ma
lo intra gallias laboramus. I
ta faciam postumianus inquit:
nec te diutius tenebo suspen
sum.

Adolescens quidam ex asia
predives opibus. genere
clarus. habens uxorem et filium
parvulum. cum in egipto tribunus
esset. et frequentibus adversum
blemmos expedicionibus quedam
heremi contigisset: sanctorum
etiam tabernacula complura vi
disset: a beato viro iohanne
verbum salutis accepit. Nec
moratus inutilem miliciam cum
vano illo honore contempnere
heremum constanter ingressus.
brevi tempore in omni genere vir
tutum perfectus enituit. potens
in ieiuniis. humilitate conspicu
us. fide firmus: facile se anti
quis monachis studio virtutis
equaverat. Cum interim subiit
ei cogitacio iniecta per dyabo
lum. quod rectius esset ut rediret
ad patriam. filiumque unicum ac do
mum totam cum uxore salvaret: quod
utique esset acceptius deo: quam si solum

se seculo eripere contentus. salu
tem suorum non sine impietate
negligeret. Huiusmodi ergo fal
se iusticie colore superatus: post
quadriennium fere cellulam suam
atque propositum heremita deseruit.
Sed ubi ad proximum monasterium
quod a multis fratribus habitabatur
accessit: causam discessionis atque
consilium querentibus confitetur.
Renitentibus cunctis. et precipue loci
illius abbate. male animo fixa
sententia non potuit avelli. Igi
tur infelici se obstinacione pro
ripiens. cum dolore omnium digressus
a fratribus. vix e conspectu absces
serat. impletur a demone: cruen
tasque spumas ore provolvens.
suis dentibus se ipse lacerabat.
Deinde ad idem monasterium
fratrum humeris reportatus: cum co
herceri in eo immundus spiritus non
valeret. necessitate cogente fer
reis nexibus alligatus: pedes
cum manibus vincitur. Non im
merita pena fugitivo: ut quem
non cohibuerat fides. pene cohibe
rent. Post biennium demum
oracione sanctorum ab immundo spiritu
liberatus: ad heremum unde dis
cesserat mox regressus et ipse
correctus. et aliis post futurus
exemplo: ne quem aut false iusti
cie umbra deciperet. aut inerti
ta mobilitas. inutili levitate
compellat semel cepta deserere.
Hec vobis de virtutibus domini quas
in servis suis. vel imitanda ope
ratus est. vel timenda satis sufficiat.

loca

aliter cohibent cathene

Sed quod satisfeci votis auribus: pro
certo verbosior sim fortasse quam de
buit. tu modo ad me ait loquebatur
debitum senius exsolve: ut te de
martino tuo ut es solitus plura
referante. iam pridem in hoc de
sideriis meis estuantibus audiamus.
Quid mihi tibi de martino
meo liber ille non sufficiat: quem
ipse tu nosti me de illius vita atque
virtutibus edidisse. Cam xvi.

Agnosco id quidem postu
mianus inquit: neque un
quam a dextera mea liber ille disce
dit. Nam si agnoscis: aperit librum
qui sub veste latebat. En ipse
hic michi inquit terre ac mari
comes: hic in peregrinacione
tota socius et consolator fuit.
Sed referam tibi plane quo liber
iste penetraverit: et quia nullus
fere in orbe terrarum locus sit
ubi non materia tam felicis histo
rie pervulgata teneatur. Primus
eum romane urbi vir studiosissi
mus tui paulinus invexit. De
inde cum in tota certatim urbe ra
peretur: exultantes librarios vidi.
quod nichil ab hiis questuosius
haberetur: siquidem nichil illo
promptius nichil carius vende
retur. Hic navigacionis mee
cursus longe ante progressus:
cum ad affricam venissem iam
per totam carthaginem legebatur.
Solus eum cirenensis ille presbi
ter non habebat: sed me largiente
descripsit. Nam quid ego de a
lexandria loquar: ubi pene omni

bus magis quam tibi notus est.
Hic egiptum. nitriam. thebay
dam. ac tota memphitica reg
na transivit. Hunc ego in
heremo a quodam sene legi vidi:
cui cum me familiarem tuum esse
dixissem. et ab illo et a multis
fratribus hec michi iniuncta lega
tio est: ut si umquam terras istas
te incolumem contigissem. ea te sup
plere compellerem. que in illo tuo
libro de virtutibus beati viri pre
termissa professus es preterisse. Age ergo
quia non illa a te audire desidero que
scripta sufficiunt sed illa que tu vel
propter legencium ut credo fastidium
preterisisti. multis id una mecum
a te poscentibus explicetur. Et
quidem postumiane inquam cum
te iam de sanctorum virtutibus inte dudum
tius audirem. tacitus ad martinum
meum cogitacionibus recurrebam:
merito perspiciens omnia illa que
singuli diversa fecissent. per
unum istum facile completa. Nam
cum excelsa retuleris: quod michi
dixisse liceat pace sanctorum. nichil
penitus a te audivi. in quo mar
tinus esset inferior. Cam xvij.

Sed sicut nullius umquam
sanctorum illius viri meritis profi
teor conferenda esse virtutem:
ita et illud animadverti debet.
in qua illum cum heremitis vel
etiam anachoritis condicione //oporteat
conferri. Illi enim ab omni impe
dimento liberi. celo tantum atque
angelis testibus plane admira
bilia docentur operari. Iste in medio

cetu et conversacione populorum.
inter clericos dissidentes. inter epis
copos sevientes. cum fere cotidia
nis scandalis hinc atque inde pre
meretur. inexpugnabili tamen
adversus omnia virtute funda
tus stetit: et tanta operatus est
quanta ne illi quidem quos a te au
divimus esse in heremo vel fuisse
fecerunt. At si illi paria fecisset:
quis iudex tam esset iniustus.
ut non istum esse potiorem merito
iudicaret. Puta enim istum fuis
se militem qui pugnaverit in in
iquo loco. et tamen victor evase
rit: illos autem eque compone
militibus. sed qui ex equo loco aut
etiam certaverint de superiore. Quid
ergo? Et si omnium una victoria
est: non potest esse par gloria.
Et tamen cum mira relata retuleris:
a nemine retulisti mortuum
suscitatum. Quo uno utique te
necesse est confiteri. martino
neminem conferendum. Nam si
admirandum est. quod illum egipci
um flamma non attigit: hic quo
que sepius imperavit incendiis.
Si revolvas quod anachoritis fe
ritas bestiarum victa succubuit:
hic familiariter et rabiem bestiarum
et serpentium venena compescuit.
Quod si illum conferas qui immun
dis spiritibus obsessos verbi
imperio. aut etiam fimbriarum
virtute curabat: ne in hac qui
dem parte inferiorem fuisse mar
tinum multa documenta sunt.
Si etiam ad illum recurras. qui setis
suis pro veste contectus putatur

ab angelis visitari: cum isto coti
die angeli loquebantur. Iam
vero adversus vanitatem atque iac
tanciam. ita invictum spiritum gessit.
ut illa vicia nemo fortius con
triverit: cum quidem immundis
spiritibus afflatos plerumque absens
curaverit. nec solum comitibus
aut prefectis. sed ipsis etiam regi
bus imperaret. Minimum est
id quidem in illius virtutibus:
sed credas velim non solum
vanitati. sed causis etiam atque
occasionibus vanitatis nemi
nem fortius repugnasse. Par
va quidem sed preferenda dicturus
sum: quia et ille laudandus est:
qui summa positus potestate. tam re
ligiosam ad reverenciam beati
viri ostendit voluntatem.
Memini vincencium prefectum
virum egregium. et quo nullus sit
intra gallias omni virtutum ge
nere prestancior. dum turones
preteriret. a martino sepius po
poscisse. ut ei convivium in suo
monasterio daret. in quo qui
dem exemplum beati ambrosii pre
ferebat. qui eo tempore con
sules ~~consules~~ et prefectos sub
inde pascere ferebatur: sed
virum alcioris ingenii. ne qua
ex hoc vanitas atque inflacio ob
reperet noluisse. Ergo fateris
necesse est in martino omnium illo
rum quos enumerasti fuisse vir
tutes: martinum autem in illis omni
bus non fuisse. Quid tu inquit
postumianus ita mecum? qui non

eadem tecum sententiam semper sensi. **Cap. xviii.**

Ego vero quo advivam semper et Egypti monachos predicabo, laudabo anachoritas, mirabor heremitas: Martinum semper excipiam. Non ego illi quemquam audebo monachorum, certe non episcoporum quempiam comparare. Hoc Egyptus fatetur, hoc Syria et Ethyops comperit, hoc Indus audivit, hoc Parthus et Perses noverunt, nec ignorat Armenia, Bosforus exclusa cognovit, et postremo si quis aut Fortunatas insulas aut glacialem frequentat occeanum. Quo miserior est regio ista nostra, que tantum virum cum in proximo habuerit nosse non meruit. Nec tamen huic crimini miscebo populares: soli illum clerici, soli nesciunt sacerdotes. Nec immerito nosse illum invidi noluerunt: quia si virtutes illius nossent, sua vitia cognovissent. Horreo dicere quod nuper audivi, infelicem quendam dixisse nescio que te in libro illo plura mentitum. Non est hominis vox ista, sed dyaboli. Nec Martino in hac parte detrahitur, sed fidei ewangeliorum derogatur. Nam cum dominus ipse testatus sit istiusmodi opera que Martinus implevit ab omnibus fidelibus esse facienda: qui Martinum non credit ita fecisse, non credit Christum ita dixisse. Sed infelices, degeneres, somnolenti, que ipsi facere non possunt facta ab illo erubescunt: et malunt illius negare virtutes quam suam inertiam confiteri. **Cap. xix.**

Verum nobis ad alia properantibus: omnis istorum memoria relinquatur. Tu potius ut iam dudum desidero residua Martini opera contexe. At ego inquit arbitror rectius istud a Gallo esse poscendum: quippe qui plura novit. Neque enim ignorare potuit magistri facta discipulus: et qui non immerito ista vice (marg.: vice) non solum Martino sed etiam nobis debeat, ut quia ego iam librum edidi, et tu hactenus orientalium gesta memorasti, ista demum necessariis sermonibus historia Gallus evolvat: quia ut dixi et nobis debet loqui vicem, et Martino suo credo prestabit ut non gravate illius facta commemoret. **Cap. xx.**

Ego plane inquid Gallus, licet impar sim tanto oneri: tamen relatis superius a Postumiano obediencie cogor exemplis, ut munus istud quod imponitis non recusem. Sed dum cogito me hominem Gallum inter Aquitanos verba facturum: vereor ne offendat vestras nimium urbanas aures sermo rusticior. Audietis me tamen ut Gurdonicum (marg.: al. burdonicum) hominem, nichil cum fuco aut coturno loquentem. Nam si michi tribuitis Martini me esse discipulum: illud etiam concedite

ut michi liceat exemplo illius
manes sermonum faleras · et ver
borū ornamēta contempnere ·
Tu vero inquit postumianus
uel celtice aut si mauis gallice
loquere : dū modo iā martinū
loquaris · Ergo at pfiteor · et etiā
si mutus esses · non defutura
tibi verba · quibus martinum
facundo ore loquereris : sicut za
charie in iohannis nōīe lingua
resoluta ē · Ceterū cum sis scho
lasticus · hoc ipsum qī scholasticus
artificiose facis · ut excuses im
periciā : qr exuberas eloquētia ·
Sed neqz monachū tam astutū :
neqz gallū decet ēē tam callidū ·
Verū aggredere potius : et qd
te manet explica · Nimiū enī
dudū alias res agentes · consu
mimus tempus · Etiā solis oc
cidui umbra prolixior monet ·
non multū diei vicina nocte
superesse · Deinde cū paululū
omēs continuissemus : gallus
ita cepit · Cauendū michi in
primis ēē arbitror · ne ea de
martini virtutibz repetam :
que in libro suo sulpicius iste
memorauit · Unde prima il
lius mīs militandū gesta pterē
o · neqz ea attingā que laycus e
git aut monachus : nec vero
audita ab alijs potius qz que
vidi ipē dicturus sum : Ex
plicit liber secūdꝫ dyalo
gi seueri de vita sci mar
tini · Incipiūt capla libri
tercij · · · · · · · · · · · · ·

Vbi intra amphibaliū sibi
tunicā latentē induxit et
pauperem vestiuit : · Im ·
Vbi cum altare benediceret globꝰ
igneus de capite illius visus est e
micare : · Cam 2m · · · · ·
Vbi cuidā grauissima egritu
dine uel mortis periculo liberauit ·
et puerū illius a serpentis morsu
iam exanimē tactu suo sanauit ·
~~si ille cuncta viuerit~~ · Cam 3m ·
Vbi eū militares viri cū redi re
mentes cecideriīt · quibus suppli
cantibꝫ veniā clementer indulsit ·
Vbi dicit non illa | Cam extū
in episcopatu virtutū grām se habuisse
qz prius habuerat · et qd ante duos
mortuos vite restituerat · in episcopatu
vero vnū · et aliꝰ suscitatus sit ex
ponit : · Cam quintū : ·
Vbi ei valentinianus imperator
assurgere nō ē dignatꝰ · ipsum sella
regiam ignis operuit · cui postea
munera multa optulit si ille cuncta
teneret : · Cam septum : ·
Vbi maximus imperator et con
iunx sua remotis omībꝫ ministris
ei pbuerunt conuiuiū · et racione
dat qua ppter id adquieuerit · ne
se hoc tuerent exemplo qui libenter
feminis inserentur · et seuerus
dicit se p admonicōē hac odia
incurrisse multorū : · septimū : ·
Vbi de stramine in quo iacuerat
virtutes facte sunt : · octauū : ·
Vbi exequata obuiā manu peni
dem furibunda consistere iussit · ix
Vbi sermonis imperio canibus
alligatis lepore liberauit : · x ·
De oue recenti tempore tonsa co
paracione facit · et de hoīe ī pellicea

veste reperto · et de prato a bobus
depasto · vel a porcis effosso · xi ·
Ubi miles quidam cingulum in ecclesia
monachum professus abiecit · et cetera
que sequuntur · xii ·
Ubi virgunculae porrexit que fortissime
in vincula posita nec ipsius con
templacione laxavit · xiii ·
Ubi eum sancti hoc est petrus et pau
lus · agnes · tecla · et maria sepe
visitaverint · xiiii ·
Ubi ei angelus quid gestum
nemauso fuisset in synodo nuncia
uit · xv · Expliciunt capitula ·

Incipit liber tercius dyalo
gi severi de vita sancti martini ·
Gallus ·

Quo primum egressi tempore relictis scolis
beato me viro
iunxi · paucos
post dies e
unte ad ecclesiam
sequebamur · Interim ei semi
nudus hybernis mensibus pau
per occurrit · orans sibi vesti
mentum dari · At ille accersito ar
chydiacono · iussit algentem
sine dilatione vestiri · Deinde
secretarium ingressus · cum solus
ut erat illi consuetudo reside
ret · hanc enim sibi etiam in ecclesia so
litudinem permissa clericis liber
tate prestabat · cum quidem in alio
secretario presbiteri sederent ·
vel salutacionibus vacantes · vel
audiendis negocijs occupati ·
Martinum vero usque in eam horam
qua sollempnia populo agi con
suetudo deposceret · sua solitudo
cohibebat · Illud non preteribo ·
quod in secretario sedens numquam
cathedra usus est · Nam in ec
clesia nemo umquam illum sedere
conspexit · sicut quendam nuper
testor deum non sine meo pudo
re · vidi sublimi solio · et quasi
regio tribunali · celsa sede resi
dentem · Sedebat autem martinus
in sella rusticana ut sunt iste
in usibus servulorum · quas nos
rustici galli tripecias · vos sco
lastici aut certe tu qui de grecia
venis tripodas nuncupatis · Hoc
ergo secretum beati viri pauper
ille captatum · cum ei archydiaco
nus dare tunicam distulisset irru
pit · dissimulatum se a clerico que
rens · algere deplorans · Nec mo
ra sanctus paupere non vidente ·
intra amphibalum sibi tunicam
latenter eduxit · pauperemque con
tectum discedere iubet · Deinde pau
lo post archydiaconus ingressus ·
admonet pro consuetudine ex
pectare in ecclesia populum · illum
ad agenda sollempnia debere pro
cedere · Cui ille respondens ait ·
pauperem prius · de se autem dicebat
oportere vestiri · se ad ecclesiam non
posse procedere · nisi vestem pauper
acciperet · Dyaconus vero ni
chil intelligens quia extrinsecus
indutum amfibalo veste nudum
interius non videbat · postre
mo pauperem non comparere cau
satur · Michi inquit vestis que
parata est deferatur · pauper
non deerit vestiendus · Artatur

demum deiectus necessitate compul
sus · iamque felle commoto e proximis
tabernis bigerricam vestem bre
vemque atque hispidam · quinque comparatam
argenteis rapit: atque ante Mar
tini pedes iratus ~~[struck]~~ exponit ·
En inquit vestem · sed pauper
hic non est · Ille nichil motus
iubet eum paululum stare pro foribus ·
secretum utique privatus dum sibi
vestem nudus imponeret · totis
viribus elaborans · ut possit
occultum esse quod ferebat · Sed quando
in sanctis viris latent ista? Que
rentibus velint nolint cuncta pro
duntur. Capitulum 2m

Cum hac igitur oblaturus
sacrificium deo veste prodit ·
Quo quidem die mira dicturus
sum · cum iam altare sicut est sollempne
benediceret · globum ignis de capite
illius vidimus emicare: ita ut
in sublime contendens · longius
collum crinemque flamma produceret ·
Hoc licet celeberrimo factum de
die · in magna populi multitudine
viderimus · una tantum de virgini
bus · et unus de presbiteris · tres
tantum videre de monachis: ceteri
cur non viderint non potest nostri
esse iudicii. Capitulum 3m

Per idem fere tempus ·
Euancius avunculus
meus · vir licet seculi negociis oc
cupatus · tamen admodum christia
nus · gravissima egritudine · ex
tremo mortis periculo cepisset
urgeri: Martinum evocavit ·
Nec cunctatus ille properavit ·
Prius tamen quam medium vie spa
cium vir beatus evolveret · vir
tutem advenientis sensit egrotus ·
Receptaque continuo sanitate:
venientibus nobis obviam ipse
processit · Altera die redire cupien
tem · magna prece detinuit ·
Cum interim unum e familia
puerum · letali ictu serpens per
culit: quem iam exanimem vi ve
neni ipse Euancius suis humeris
illatum · ante pedes sancti viri
nichil illi impossibile confisus,
exposuit · Iamque se malum ser
pentis per omnia membra diffude
rat: cerneres omnibus venis
inflatam cutem: et ad utris in
star tensa vitalia · Martinus
porrecta manu universa pueri
membra pertractans: digitum prope
ipsum vulnusculum quo bestia virus
infuderat fixit · Tum vero mira
dicturus sum · vidimus ~~[struck]~~
venenum ex omni parte revocatum
ad Martini digitum cucurrisse:
deinde per illud ulceris foramen
exiguum · ita virus stillasse
cum sanguine · ut solet ex uberi
bus caprarum aut ovium · pastorum
manu pressis · longa linea co
piosi lactis effluere · Puer ob
surrexit incolumis: nos stu
pefacti tante rei miraculo et
quod ipsa cogebat veritas fateba
mur · non esse sub celo qui Mar
tinum posset imitari. Capitulum quartum

Consecuti inde pa
riter cum eodem dum dioceses
visitat agebamus · Nobis nes
cio qua necessitate remorantibus:
aliquantulum ille precesserat · Interim

v. [illegible]

per aggerem publicum. plena
militantibus viris fiscalis reda
veniebat. Sed ubi martinum in
veste hyspida. nigro et pendu
lo pallio circumtectum. contigua
de latere iumenta viderunt: pau
lulum in partem alteram pavefac
ta cesserunt. Dein funibus im
plicatis. ptentos illos quibus ut
sepe vidistis miserabilia animalia
conglobantur. ordines insanie
runt. Dumque egre expediunt:
moram ferentes grauantibus. Qua
permoti nimia milites: pre
cipitati in terram saltibus se dederunt.
Dehinc martinum flagris ac
fustibus verberare ceperunt:
cumque ille mutus et incredibi
li patientia prebens terga fe
dentibus. maiorem insaniam in
felicibus commoveret. magis
ex hoc furentes. quod ille quasi non
sentiens verbera contempneret. illata
Nos illico consecuti fede cruente
atque universa corporis parte la
niatum: cum exanimis in terra
procubuisset invenimus. Stati
mque eum asello suo imposuimus:
ac locum cedi illius execrantes
raptim abire properavimus. In
terea illi regressi ad redam sua
furore saciato: agi quo intende
perant iumenta precipiunt. Que
cum omnia solo fixa ac si enea
signa riguissent: attollentibus
altius vocem magistris. fla
gris hinc atque inde resonantibus
nichil penitus movebantur. Co
surgunt deinde omnes pariter
in verbera: consumunt gallicas

mularum pena mastigias. Tota
capitur silva de proximo: trabi
bus iumenta tunduntur. Sed ni
chil penitus seve manus agebant:
uno atque eodem in loco stabant
fixa simulachra. Quid agerent
infelices homines nesciebant. Nec
iam ultra dissimulare poterant:
quin quolibet brutis pectoribus
agnoscerent. divino numine
se teneri. Tandem ergo in se re
gressi. ceperunt querere quis
ille esset. quem in eodem loco ante
paululum cecidissent. Cum per
cunctantes: cognoscunt ex vian
tibus. martinum a se tam crude
liter verberatum. Tum vero ap
parere omnibus causa manifesta: repit
nec ignorare iam poterant. quin
ob illius viri iniuriam tenerentur.
Igitur omnes rapidis nos passibus
consequuntur. conscii facti ac
meriti pudore confusi. flentes.
et pulvere quo se ipsos fedaue
rant caput atque ora conspersi.
ante martinum se genua provolvunt.
veniam precantes. et ut eos abire
sineret postulantes: satis se vel
sola conscientia dedisse penarum.
satisque intellexisse. quia eosdem
ipsos vivos absorbere terra
potuisset. vel ipsi potius amis
sis sensibus in immobilem
saxorum naturam rigescere debu
issent. sicut affixa locis quibus
steterant iumenta vidissent:
r se orare atque obsecrare. ut indul
geret sceleri veniam. et copiam
prestaret abeundi. Senserat

ena prius ꝗ̄ accurreret vir beatꝰ
illos teneri: nobis quoqȝ id am
iam displiceat. Venia tamen
clementer indulsit: eosdemqȝ
abire permisit. ꝗ̄libȝ restitu
tis:· Capitulum quintum ....

Illud autem animadverti sepe Sul
pici martinum tibi dicere solitum:
nequaꝗ̄ sibi in episcopatu eam vir
tutum gratiam suppetisse: ꝙ̄ prius
se habuisse meminisset. Quod si
verum e. immo ꝗ̄ verum est.
conicere possumus quanta fuerint
illa que monachus operatus e.
et que teste nullo solus exercuit:
cum tanta illum in episcopatu signa
fecisse. sub oculis omnium videri
mus. Multa quidem illius pri
us gesta innotuere mundo. ne
qȝ potuere celari: sed innume
rabilia esse dicuntur que dum
iactanciam vitat occuluit. noȝ
in hominum noticiam passus e. per
venire: quippe qui humanam
substanciam supergressus. vir
tutis sue conscienciam mundi
gloriam calcans celo teste fru
eretur. Quod verum esse. vel ex
hiis que coperta nobis sunt.
nec latere potuerunt possimus
estimare. Siquidem ante episcopatum
duos mortuos vite restituerit.
quod liber tuus plenius e. locu
tus: in episcopatu vero quod propter
misisse te miror. unum tantum
modo suscitaverit. Cuius rei ego
testis sum: si tamen michi de
minus ydoneo teste dubitatis.
Ipsum at vobis qualiter gestum

sit explicabo:· Capitulum vi^m

Ncerta causa nescio qua
Carnotum oppidum petebamus.
Interea dum vicum quen
dam habitacium multitudine fre
quentissimum preterimus. obvia
nobis immanis turba processit:
que erat tota gentilium. Nam
nemo in illo vico noverat xpi
anum. Verum ad famam tanti viri.
campos omnes patentes late con
fluentium multitudo contexerat.
Sensit martinus hic operandum:
et annunciante sibi spiritu totus in
fremuit. Nec mortale sonans
verbum dei gentilibȝ predicabat:
sepius ingemiscens. cur tanta
dominum salvatorem turba nesciret.
Interea sicut nos incredibilis
circumdederat multitudo: mulier
quedam cuius filius paulo ante
defecerat. corpus exanime bea
to viro extensis manibȝ cepit
offerre dicens. Scimus ꝗ̄ ami
cus dei es: restitue michi filium
meum. quia unicus michi e. Succlamabat
se multitudo ceterarum et matris
precibus acclamabat. Tum mar
tinus videns ꝗ̄ ad spectanciam
salute. ut postea nobis ipse di
cebat consequi se posse virtu
tem: defuncti corpus propriis
manibȝ accepit. Et cum expec
tantibȝ cunctis genua flexisset:
ubi consummata oracione sur
rexit. vivificatum parvulum
matri reddidit. Tum vero
multitudo omnis in celum cla
more sublato xpm deum fateri.

postremo cuncta caterva ad ge-
nua beati viri ruere ceperunt.
fideliter postulantes ut eos faceret
christianos. Nec cunctatus in me-
dio ut erant campo cunctos im-
posita universis manu cathe-
cuminos fecit; cum quidem ad nos
conversus diceret non irracio-
nabiliter in campo cathecumi-
nos fieri ubi solerent martires
consecrari. Vicisti inquit pos-
tumianus galle vicisti: non u-
tique me qui martini sum potius
assertor et qui hec omnia de il-
lo viro et scivi semper et cre-
didi: sed heremitas omnes ana-
choritasque vicisti. Nemo enim il-
lorum sicut martinus hic vester
immo noster mortibus imperavit.
Meritoque hunc iste Dulcicius
apostolis comparat et prophetis:
quem per omnia illis esse consimi-
lem fidei virtus ac virtutum
opera testantur. Sed perge quese:
quamquam nichil magnificencius
audire possimus. Perge ta-
men galle: quod eciam nunc de mar-
tino superest sermonis evolve.
Nam eciam minima illius et co-
tidiana animus festinat agnos-
cere: quia minima illius aliorum
maximis maiora esse nulli du-
bium est. Ita faciam gallus inquit.
Verum id quod dicturus sum:
ipse non vidi. Prius enim gesta
res est quam me illi viro iun-
gerem: sed factum celebre est
et fidelium fratrum qui interfue-
runt sermone vulgatum.

vij

Eodem fere tempore quo pri-
mum episcopus datus est: fuit
ei necessitas adire comitatum.
Valentinianus tunc maior rerum
potiebatur. Is cum martinum ea
petere cognovisset que prestare
nolebat: iussit eum palacii foribus
arceri. Ceterum ad animum illius in-
mitem ac superbum uxor accesserat
arriana: que totum illum a sancto viro
ne ei debitam reverenciam prestaret
averterat. Itaque martinus ubi
semel atque iterum superbum princi-
pem frustra adire temptavit: redit
ad nota presidia. Cilicio obvolvitur.
cinere conspergitur. cibo potuque
abstinet: oracionibus diebus nocti-
busque perpetuat. Septimo die as-
sistit ei angelus. iubet eum ad pala-
cium ire securum: regiasque fores
quamlibet clausas. sponte reseran-
das: imperatoris spiritum superbum
molliendum. Igitur istiusmodi
presentis angeli confirmatus alloquio.
et fretus auxilio: palacium petit.
Patent limina: nullus obsistit.
Postremo usque ad regem. nemine
prohibente pervenit. Qui cum ve-
nientem eminus videt. frendens
cur fuisset admissus. nequaquam
assurgere dignatus est astanti.
donec regiam cellam ignis operi-
ret: ipsumque regem ea parte cor-
poris qua sedebat afflaret incen-
dium. Ita solio suo superbus ex-
cutitur. et martino invitus
assurgit: multumque complexus
quem spernere ante decreverat.
virtutem se sensisse divinam eme-
ndatior fatebatur. Nec exper-
tatis martini precibus: prius
omnia prestitit quam rogaretur. Col

alr: ferus

loquio illum atque convivio frequenter
assistunt. Postremo abeunti
multa munera optulit: que
vir beatus ut semper pauper
tatis sue custos. cuncta reiecit.
Et quia palacium semel ingressi
sumus. licet diversis in pala
cio temporibus gesta conexa:
nequaquam pretermittendum vide
tur. circa martini admiratione
regine fidelis exemplum. Capitulum
Maximus .viii.
Imperator rem publicam
gubernabat. vir omni vita me
rito predicandus: si ei vel dyade
ma non legittime tumultuante
milite impositum repudiare.
vel armis civilibus abstinere
licuisset. Sed magnum impe
rium. nec sine periculo retineri.
nec sine armis potuit retineri.
Hic martinum sepius evoca
tum. receptumque intra palaci
um. venerabiliter honorabat.
Totus illi cum eo sermo de pre
sentibus. de futuris: de fidelium
gloria. de eternitate sanctorum.
Cum interim diebus ac nocti
bus de ore martini regina pen
debat. ewangelico illo non
inferior exemplo. pedes sancti
fletu rigabat. crine tergebat.
Martinus quem nulla umquam fe
mina contigisset: istius assi
duitatem. immo potius servi
tutem non poterat evadere. Non
illa opes regni. non imperii
dignitatem. non dyadema. non
purpuram cogitabat: divelli a
martini pedibus solo strata non
poterat. Postremo a viro suo

poposcit. de hinc martinum uterque
compellunt: ut ei remotis omnibus
ministris. preberet sola convivium.
Nec potuit vir beatus obsti
natius reluctari. Componitur cas
tus regine manibus apparatus.
Sellulam ipsa consternit. mensam
admovet. aquam manibus sub
ministrat: cibum quem ipsa coxe
rat apponit. Ipsa illo sedente
eminus secundum famulantium disci
plinam. solo fixa consistit im
mobilis: per omnia ministrantis mo
destiam et humilitatem exhibens
servientis. Miscuit bibituro
ipsa. et ipsa porrexit. Finita
cenula fragmenta panis assump
ti micasque collegit: satis fide
liter illas reliquias imperialibus
epulis anteponens. Beata mu
lier tante pietatis affectu. illi
merito comparanda que venit a
finibus terre audire salomonem:
siquidem simpliciter sequamur
historiam. Sed fides reginarum
est conferenda: quod michi liceat
seposita misterii maiestate
dixisse. Illa meruerit audire
sapientem: ista non tantum au
disse contenta. sed et meruit
servire sapienti. Ad hec postu
mianus: iam dudum inquit gal
le. audiens te loquentem. vehemen
ter admiror regine fidem.
Sed illud ubi est. quod nulla um
quam femina ferebatur prius asti
tisse martino? Certe ista regi
na non solum astitit: sed etiam
ministravit. Et vereor ne isto
aliquantulum se tueant exemplo:

qui libent' feminis inserviunt.
Tum gallus: quid tu inquit
non vides qd solent dicere gra
matici. loci. tempus. psona:
mone eni tibi ante oculos captu
esse in palacio imperatoris p̄bus
ambiri. regine fide cogi. tem
pris necessitate constringi: ut
clausos carcere liberaret. exulibus
datos restitueret: bona ademp
ta redideret. Hec q̄nti putas
epo constare debuisse: ut pro
hijs omnibus non aliquantulum
de rigore proposito relaxaret.
Verumptamen qr occasione huius
exempli. male usuros ee aliquos
arbitraris: illi vere felices erunt.
si a disciplina exempli istius
non recedant. Videant
eni: qr martino semel tantum
in vita iam septuagenario. non
vidua libera. non virgo lasci
viens. sed sub viro vivens.
ipso viro pariter supplicante
regina servivit et ministravit.
Nec astitit edenti. non cum epu
lante discubuit: nec ausa est
participare convivium. sed defe
rebat obsequium. Disce igitur
disciplinam. Serviat tibi matro
na non imperet. serviat non
recumbat. sicut martha illa mi
nistravit dno. nec tamen est
ascita convivio: ymmo illa p
lata e ministranti. que verbum
potius audiebat. Sed in mar
tino ista regina utrumque complevit.
Et ministravit ut martha: et
audivit ut maria. Quod si quis
hoc uti voluerit exemplo: per

omnia teneat exemplum. Talis
causa sit. talisque psona: tale
obsequium. tale convivium: et in
omni vita semel tantum. Egregia
te inquit postumianus meos
istos. ut martinum non egredi ag[?]
antur exemplum tua constringit
oratio. Sed confiteor tibi. qr hec
surdis auribus audientur. Nam
si martinum sequeremur vias. nunquam
quam causam de osculo diceremus.
et universis seve opinionis ob alr. sede
probris careremus. Ceterum sicut
tu soles dicere. cum edacitatis ar
guimur galli sumus: ita nos in
hac parte numquam nec martini
exemplo. nec tuis disputacioni
bus corrigemur. Verumptamen
hec nobis dudum iam agentibus:
quid tam obstinate silencium taces?
Ego vero inquam non solum mo
taceo. sed olim de istis tacere dis
posui. Nam qr quondam viduam vaga
muscula. sumptuosam obiurgaverit
rim. lasciviusque victitantem. itidemque
virginem adolescenti cuidam inche
cato indecenter adherentem.
cum quidem ipsam frequenter audisse
eos qui talia agerent increpantem:
tanta in me omnium feminarum
cunctorumque monachorum odia con
citavi. ut adversum me utreque
legiones iurata bella susceperint.
Unde queso taceatis: ne etiam
hoc qd vos loquimini ad mea refe
ratur invidia. Tota vobis
istorum aliorumque rerum memoria
relinquatur: ad martinum potius
revertamur. Tu galle ut ag
res gressus fueras tempus operis explica.

Tum ille iā quidem vobis inq̄t
tanta narraui: ut satisfacere stu
dijs vr̄is meus sermo debuerit.
Sed q̄ voluntati vr̄e non obse
cundare michi non licet: q̄diu
adhuc dies superest loquar.
Na certe dū stramen illud q̄d
in lectos n̄ros parratur aspicio:
subuenit in memoriā etiam
de stramine in quo martinus
iacuerat factam ee̅ virtutem:
Res ita gesta est. Ca^m ix.

Claudiomagus vicus est
in confinio biturigum
atq̄ turonorū. Ecclesia ibi ē
celebris religione scōrū: nec
minus gloriosa sacratū vir
ginū multitudiē. Preteriens
ergo martinus: in secretario
ecc̄ie habuit mansionē. Post
discessum illius: cuncte in secre
tarium illud virgines irrue
runt. Adlambunt singula loca:
ubi aut sederat vir beatus aut
steterat. Stramentū etiā in quo
iacuerat partiuntur. Vna e
arū post dies paucos partē
straminis quā sibi p benedic
tione collegerat. inergumino
quē spūs erroris agitabat. de
ceruice suspendit. Nec mora:
dicto citius eiecto demone.
persona curata est. Ca^m x.

Per idem fere tempus
martino a treueris reuer
tenti fit obuiam vacca: quā
demon agitabat. Que relic
to grege suo. in hoīes ferebatur:
et iā multos cornue petulanter
fodebat. Verū ubi nobis ce
pit ee̅ contigua: hij qui eam
eminus sequebantur. p̄dicē mag
na voce ceperunt ut caueremus.
Sed postq̄ ad nos toruis furi
bunda luminibus q̄pius accessit:
martinus obuiam eleuata ma
nu. pecude consistere iubet.
Que inq̄ ad verbū illius sta
te cepit immobilis: cū interea
videt martinus dorso illius
demonē supersedente. Quē
increpans. discede inquit funes
te de pecude. et innocuū anial
agitare desiste. Paruit neq̄
spūs et recessit. Nec defuit
sensus in bucula quin se intel
ligeret liberatā: et ante pedes
sancti recepta quiete p̄strauit.
Dem iubente martino gregē
suum petijt: sed agmini cete
rarū oue placidior immiscuit.
Hoc illud fuit tempus. quo
int mediās flamās positus.
non sensit incendiū. Qd' in
non arbitror ee̅ referendū: q̄
hoc plenius iste sulpicius. licet
in libro suo p̄terijt. in ep̄la
tamē postea. quā ad eusebiū
tum presbiterū. nūc ep̄m fe
cit exposuit. Quā tu posti
mane aut credo legisti: aut
si incognita est tibi cū libuerit
in p̄mptu ex illo armario
habes. Nos ab illo omissa
referimus: Ca^m xj.

Quodam autē tempore
dū dioceses circuiret. ve
nanciū agmen incurrimus:
canes lepore sequebantur. Ia
q̄ multo spacio victa bestiola:
cū vndiq̄ campis late patenti
bus. nullū eēt effugium. morte

inminente · ia iamque rapienda
crebris flexibus differebat · Cum-
que paululum vir beatus pia mente
misertus · imperat canibus ut
desisterent sequi : et sinerent
abire fugientem · Qui continuo
ad primum sermonis imperium
constiterunt · Crederes vinctos
primo potius affixos · in suis
herere vestigiis · Ita lepusculus
persecutoribus alligatis · incolo-
mis evasit : Capitulum · xii ·

O Operecium autem est · etiam
familiaria illius verba
spiritualis sale condita memorare ·
Quem cernens tonsam forte con-
speverat · Evangelicum inquit
mandatum ista compleuit · Duas
habuit tunicas : unam earum
largita est non habenti · Ita
ergo et vos facere debetis ·
Item cum subulcum algentem ac
pene nudum in pellicia veste vi-
disset : en inquit adam eiectus
de paradiso in veste pellicia sues
pascit · Sed nos illo vetere
deposito · qui adhuc in isto ma-
net : novum potius adam indua-
mus · Boves ex parte prata
depavcerant · porci etiam nonnul-
la suffoderant : pars cetera que
manebat illesa · diversis flo-
ribus quasi picta vernabat · Spe-
ciem inquit gerit pars illa
coniugii : que pecore depasta ·
et si non penitus gratiam amisit
herbarum · nullam tamen florum
retinet dignitatem · Illa vero
quam porci pecora immunda fo-
derunt : fornicationis ymaginem

pretendit
fedam · Ceterum illa porcio que
nullam sensit iniuriam : gloriam
virginitatis ostendit · Herbis
fecunda luxuriat · fenum in ea
fructus exuberat : et ultra om-
nem speciem distincta floribus (tamquam)
quasi gemmis micantibus ornata
radiat · Beata species et deo
digna · Nichil enim est virgi-
tatis glorie comparandum · Ita et
illi qui coniugia fornicacionibus
comparant · vehementer errant · et
illi qui coniugia virginitati e-
quanda estimant · miseri penitus
et stulti sunt · Verum hec a sa-
pientibus tenenda distinctio est ·
ut coniugium pertineat ad veniam ·
virginitas spectet gloriam · For-
nicacio deputetur ad penam :
nisi satisfactione purgetur :

M Miles quidam | Capitulum xiii
cingulum in ecclesia mona-
chum professus abiecerat : cel-
lulam sibi eminus in remoto
quasi heremita victurus erexerat ·
Interea astutus inimicus · va-
riis cogitacionibus brutum pectus
agitabat · ut coniugem suam
quam martinus in monasterio pu-
ellarum esse preceperat · voluntate
mutata secum potius vellet
habitare · Adiit ergo martinum
fortis ~~ad~~ heremita : et quid ha-
beret animi confitetur · Ille ve-
ro vehementer abnuere : fieri
autem rursus iam monacho non
marito · incongrua racione mu-
lieri · Postremo cum miles insi-
steret · affirmans nichil hoc proposito

ce pontificii · se solo coniugis uti
velle solacio · porro ne rursus
se in sua revolueret · non esse
metuendum · se esse milite christi · illa
quoque in eadem eiusdem milicie sa
cramenta iurasse · paterentur episcopus
sciis · servum suum fidei merito nes
cientes pacie milicie : tum mar
tinus · verba vobis ipsa dicturus
sum · Dic michi inquit · si un
quam in bello fuisti : si in acie con
stitisti ? At ille respondens fre
quenter inquit in acie steti : et bel
lo frequenter interfui · Ad hec marti
nus · Dic michi ergo · Nunquid
et in illa acie que armata in
prelio parabatur · aut iam aduer
sus hostilem exercitum collato co
minus pede · districto ense pug
nabas : ullam feminam stare aut
pugnare vidisti ? Tum demum
miles confusus erubuit · gratias
agens errori suo se non fuisse
permissum : nec aspera increpacione
verborum · sed vera et racionabili ·
secundum personam militis compa
racione correctum · Martinus autem
conversus ad nos sicut eum fre
quens fratrum turba vallaverat :
mulier inquit virorum castra non
adeat · Acies militum separata
consistat : procul femina in suo
degens tabernaculo sit remota ·
Contemptibilem ei reddit exerci
tum : si virorum cohortibus femina
misceatur · Miles in acie : mi
les pugnet in campo · Mulier
se intra murorum munimenta con
tineat · Habet et illa gloriam
suam · si pudiciciam viro absente
servaverit : cuius hec prima vir
tus et consumata victoria est ·

non videri ·· Capitulum xiiii ...

Illud vero sulpici meminisse te cre
do · quo affectu nobis tum et tu
coram adeeo · illam virginem predi
caret · que ita sepenitus ab omnium
virorum oculis removisset : ut
ne ipsum quidem ad se martinum
cum eam ille officii causa visitare
vellet admiserit · Nam cum pro
pter agellum illius preteriret · in quo se
iam ante complures annos pudica
cohibebat : audita fide illius
atque virtute · deverterat ut tam
illustris meriti puellam · religio
so officio episcopus honoraret · Nos
consequentes gavisuri illa virgi
nem putabamus : siquidem hoc in
testimonium virtutis sue habitu
ra · ad quam tanti nominis sacerdos
deposito proposito rigore venisset ·
Verum illa fortissimi vincla
propositi : ne martinum quidem
contemplacione laxavit · Ita vir
beatus accepta per aliam femi
nam excusacione laudabili : ab illius
foribus que videndam se salutan
damque non dederat · letus abces
sit · O virginem gloriosam : que
ne a martino quidem passa est
se videri · O martinum beatum ·
qui illam repulsam non ad contume
liam suam duxit : sed magnificans
illius cum exultacione virtutem ·
insuetato in his duntaxat regi
onibus gaudebat exemplo · Ergo
cum haut longe ab illa villula
nos mane ingruens nox coe
gisset : xenium beato viro eadem
illa virgo transmisit · Fecitque mar
tinus quod ante non fecerat · nullius

ei ille vnq̄ꝰ venitū · nullius mu
nus accepit · michil ex hys que
virgo venerabilis miserat resu
tauit : dicens benedictionem
illius a sacerdote minime esse
respuendā · que eēt multis sacer
dotibꝫ preferenda · Audiant
queso virgines istud exemplū :
ut fores suas si eas malis ob
sidere uolunt · etiā bonis clau
dant · Et ne ad se improbis
sit liber accessus : non vereant²
excludere etiā sacerdotes · Totꝰ
hoc mundus exaudiat : videri
se a martino virgo non passa
est · Non vtiqꝫ illa qualemcū
qꝫ a se repulit sacerdotē · sed in
euius viri conspectu puella nō
venit · quē videre salus vide
ciū fuit · Quis at alius hoc
pret martinū sacerdos · non
ad suā iniuriā retulisset ? Quos
aduersus scām virginē motꝰ :
cogitacōis iras mente concepisset ?
Hereticā iudicasset : et ana
thematizanda ēē decreuisset ·
Quā vero illi beate aīē illas
virgines ꝑtulisset · que crebris
occursibꝫ ubiqꝫ se ꝑbet obuias
sacerdoti : quē conuiuia sumptuo
sa disponūt · que vna p̄iter
discumbūt ? Sed quo me ducit
oracio ? Paululū iste liberior
sermo teprimendus est : ne in
aliquorū forsitan incurrat of
fensam · Etem infidelibꝫ obiur
gacōis verba non ꝓderūt : fi
delibus at̄ satisffacit exemplū ·
Verū ergo ita virtute huiꝰ
virginis ꝓdicabo : ut tamen ni
chil illis · que ad martinū vide

ferr ex longinquis regionibus
sepe venerūt · arbitrer deroga
dum · Siquidē hoc beatū virū
freqcter affectu · etiā angeli fre
qntauerit : Capm xv.
Ceterū qd dicturus sum
postumiane : hoc te · me
aute minuebat² · teste certe phi
bebo · Quodā die ego et iste
sulpicius ꝑ foribꝫ illius excuba
tes · iā per aliquot horas cum
silencio sedebamus · ingenti hor
rore et tremore : ac si ante ta
bernaculū angeli mandatas
excubias duceremꝰ · Cum quidē
clauso celle sue ostio nos ibi
ēē nesciret · interī colloquenciū
murmur audiuimꝰ · et mox hor
rorē quodā circūfundimur : ac
stupentes nec ignorarē potuimꝰ
nescio quid fuisse diuinū · Post
duas fere horas ad nos marti
nus egreditur · at tum cū iste
sulpicius · sicut apud eū nemo
familiarius loquebatur · cepit
orarē · ut pie querentibꝫ indicaret ·
quid illud diuini fuisset horroris ·
qd fatebamur nos ambo sensisse ·
uel cū quibꝫ fuisset in cellula
collocutus · tenue ei nos licet et
vix intellectū sermocinancium
sonū ꝑ foribꝫ audisse · Tum ille
diu multūqꝫ cunctatus · ſꝫ nichil
erat qd ei sulpicius · non extor
queret inuito · incredibiliora for
te dicturus sum · sed xp̄o teste
non mencior : nisi quis tā est
tam sacrilegus · ut martinū es
timet fuisse mentitū : dicā in
quit vobis · sed uos queso nulli
dicatis · Agnes tecla · et maria ·

meritu̅ fuerit. Referebat aute̅
nobis vultu̅ atq̄ habitu̅ singu
laru̅. Nec vero illo tantu̅ die-
bꝫ frequenter se ab eis confessus est
visitari. Petru̅ etiā et paulu̅
apl̄os videri a se sepius non
negauit. Iā vero demones
quit ad eu̅ quisqꝫ venisset: suis
noı̄bꝫ increpabat. Mercuriu̅
maxime patiebatur infestu̅:
iouem brutu̅ atqꝫ hebetem ee̅
dicebat. Hec pleriqꝫ etiā in
eod̄e monasterio constitutis in
credibilia videbant: nedu̅
ego confidā oēs qui hec audie-
credituros. Nā si inestimabile
vitā atqꝫ virtute̅ martinis non
egisset: nequaq̄ apud posteros
tanta gl̄oia pdita haberetur. Et q̄
q̄ minime miru̅. si in opeibus
martini infirmitas humana
dubitauerit: cu̅ multos hodieqꝫ
videamus nec ewangelijs qui
de credidisse. Ca͞m. xvi.

A Martino āt sepe angelos
visos familiariter. et sen
sim⁹ et experti sumus.
Rem minima dicturus sum: sed
tame̅ dicam. Apud nemausiem
eporu̅ synodus habebatur. Ad
quā quide̅ ire noluerat: sꝫ gestu̅ cp̄
eēt scire cupiebat. Casu cum eo
iste sulpicius nauigabat. Sed
pcul ut semper a ceteris. in remo
ta nauis parte solus sedebat.
Ibi ei angelus quid gestu̅ eēt in
synodo nu̅ciauit. Nos postea
tempus habiti consilij sollicite
requirētes: satis copertu̅ habui
mus ipm̄ die fuisse consiliu̅. et
ea ibi ab epīs fuisse decreta. que
angelus nu̅ciauit. Hec cu̅ mag

me gallus necdu̅ explicitus que
statuerat referre loqueretur. puer
familiaris ingressus est: nuncia
ans refrigerium presbiteru̅ stare
p foribꝫ. Dubitaue̅ cepimus. utru̅
gallu̅ adhuc eēt melius au
dire: an ex optatissimo nobis
viro. qui officij causa ad nos ve̅
ebat occurrere. Tum gallus. Etiā
si nō ob aduentu̅ sanctissimi sacer
dotis. relinquenda nobis hec eēt o
racio: nox ipa cogebat huiusqꝫ
protractu̅ finire sermone̅. Veru̅
qz de martini virtutibꝫ nequa
q̄ explicari vniuersa potuerūt:
hec uos hodie audisse sufficiat.
cras reliqua dicemus. Ita post
accepta hac galli sponsione sur
reximus. Explicit liber
tercius dyalogi seueri de
virtutibꝫ sancti martini
epī et ꝯfessoris.

Ubi multitudo hom̄ inspera
ta occurrit audire gallum
de sancti martini virtutibꝫ locu
turu̅. Ca͞m. 1m.
Ubi puella duodecennē ab vtero
muta curauit. Ca͞m. 2m.
Ubi oleu̅ sub eius bn̄dictiōe creuit.
et ampullo cu̅ oleo qd̄ benedixerat
super constratu̅ marmore pauime̅
tu̅ cecidit et integra ē inuenta.
Ubi ipsius noīe inuocato cam̄ he
sit latratus in gutture. Ca͞m. 3m.
Ubi orante eo auicianus lecto suo
turbatus exsiluit. et vniuersa vi
tio concedit. Ca͞m. 4tum.
Ubi quociens venturus ad ec
clesiā pede ext̄ cellule sue limē
extulisset. demonoru̅ gemitus
indicabat. Ca͞m. 5tum.

Ubi oracionibus suis pagum senonem a grandine liberauit · vi ·
Ubi auiciani demonio expul so maiorem fecit · vii ·
Ubi ydolum oracionibus prostrauit · viii ·
Ubi columpnam immense molis inexpugnabilem cum ydolum super stabat oracionibus soluit in puluerem · ix ·
Ubi mulierem profluuio sanguinis laborantem sanauit · x ·
Ubi serpens iussu illius in vl teriorem ripam transmeauit · xi ·
Ubi piscatoribus nichil capientibus iussu illius capturam fuerunt ·
Ubi visa est manus illius sacrifi cium offerentis vestita nobilissimis gemmis · xii ·
Ubi eum angelus monuit et consolatus est pro ythaciane partis communione · cum se uel ad horam nanitate non spiritu inserebat · et quod postea ab omnium episcoporum conuentibus se remouit · xiii ·
Ubi inerguminum priusquam limen cellule sue attingeret curauit · xiiii ·
Ubi egipcius necdum baptizatus inuocato nomine eius de naufragio maris liberatus est · xv ·
Ubi lyconti domum ab omni periculo oracionibus liberauit · et munera illius recipere noluit ·
Ubi fornacule sue factam sensit iniuriam · xvi ·
Ubi autem de martino autem expertum non debes · ut vllus sit finis referenti · aut vt vllo valeat sermone concludi · ista interim de illo viro portabis orienti · et dum recurris diuersa loca · portus · insulas · uel ciuitates preteris martini nomen et gloriam predica populis · xvii ·
Ubi sperat sollicite inquiri et visitari sepulturam pomponii · xviii ·

Incipit dyalogus gestus seueri in vita sancti martini episcopi et confessoris · Seuerus ·

Prestit o galle surgendum est · Nam vt vides et postumianus instat et hic presbiter qui hesterno die auditorium amisit expectat · ut que de martino nostro in hodiernum diem explicanda distuleras debitor sponsionis euoluas · Non ignarus quidem iste omnia que tunc memorata sunt · sed dulcis et grata cognicio est eciam nota relegentem · Siquidem natura ita comparatum sit · ut meliore quis consciencia se nosse congaudeat · que multorum testimoniis non esse incerta cognoscat · Nam et hic a prima adolescencia martinum sequutus · nouit quidem omnia · sed libenter cognita recognoscat · Fateor eciam tibi galle · martini michi sepius [illegible] tas esse virtutes · quippe qui de eo eciam litteris multa mandauerim · sed per gestorum admiracionem semper michi noua sunt · que de illo licet audita sepius reuoluunt · Unde additum nobis te sigerium auditorem · eo impensius gratulamur · quo promptius postumianus iste qui hec

orienti inserere festinat · qui sub
testibus consignata abs te acce-
turus est veritate · Haec me lo-
quente · gallo iam ad narrandum para-
to : irruit turba monachorum ·
evagrius presbiter · aper · sab-
batius · agricola · Et post pau-
lulum ingreditur presbiter ae-
therius cum calupnione dyacono ·
et amatore subdyacono · Pos-
tremo aurelius presbiter dulcis-
simus meus · longiore via ve-
niens anhelus accurrit · Quid
vos inquam tam subito et tam inspe-
rati · tam ex diversis regioni-
bus tam mane concurritis : Nos
inquit hesterno cognovimus
gallum istum per totum diem marti-
ni narrasse virtutes · et reliqua
in hodiernum diem quia nox oppres-
serit distulisse : propterea matu-
rav<i>mus frequens auditorium
facere de tanta materia loquutu-
ro · Interea nunciatur multos
seculares stare pro foribus : nec in-
gredi audentes · sed ut admitterentur
rogantes · Tum aper · nequaquam
inquit istos nobis admisceri
convenit : quia ad audiendum curio-
sitate potius quam religione vene-
runt · Confusus ego illorum vice
[...] quos non admittendos esse
censebat : egi tamen optinui
ut eucherium ex vicariis · et
celsum admitteret consularem :
ceteri sunt repulsi · Tum gallum
media in sede conposuimus ·
Qui cum diu nobili sua verecundia
silencium tenuisset : tandem ita
exorsus est · Convenistis inquit
ad me audiendum sancti et diserti :

sed religiosas potius quam doctas
aures ut arbitror attulistis · au-
dietis me fide teste non oratoris
copia loquuturum · Que autem
hesterno dicta sunt · revolvam : non
illi qui non audierunt ex scriptis
cognoscent · Nova postumia-
nus exspectat · nunciaturus ori-
enti : ne se in conparacione marti-
ni preferat occidenti · Ac primum
gestit animus quod refrigerius
in aure suggerit explicare :

Capitulum 2m

Res in carnotena
gesta est civitate · Pater
filiam duodennem · ab utero puellam
mutam martino cepit offerre :
poscens ut linguam ligatam
meritis suis sanctis absolveret · Ille
cedens episcopis · qui tum forte latus
illius ambiebant · valentino atque
victricio · imparem se esse tante
moli : sed illis qui sanctiores essent nichil
impossibile fatebatur · At illi
pias preces una cum patre supplici
voce iungentes · orare martinum :
ut sperata prestaret · Nec cuncta-
tus ultra utriusque precatum · et osten-
dendo humilitatem · nec differen-
do pietatem · iubet circumstantis po-
puli multitudinem submoveri · episcopis tan-
tum et puelle patre assistentibus · in
oratione suo illo more prosternitur ·
Deinde pusillum olei cum exorcis-
mi prefatione benedicit : atque ita
in os puelle sanctificatum liquore-
rem et linguam illius digitis tenens
infudit · Nec fefellit sanctum vir-
tutis eventus · Patris nomen
interrogat : ilico illa respon-
dit · Exclamat pater cum gaudio
pariter et lacrimis · martinum ge-

nua co͞plexus: et hanc se pri
ma͞ filie audisse voce· cunctis stu
pentibus fatebatur· Ac ne cuiq͞
id incredibile forte videatur: per
hibeat vobis presens euagrius
testimoniu͞ veritatis· Nam res
ipso presente tum gesta est· Pari
illud e͞· qd' nuper arpagio pres
bitero referente cognoui: s; non
pretermittendu͞ videtur: Cam[m]· 3m·
Auitiam comitis
vxore misisse martino
oleum· qd' ad diuersas morboru͞
causas necessariu͞· sicut e͞ con
suetudo benediceret· ampullula͞
vitrea͞ huiusmodi fuisse· ut ro
tunda in ventre tereret ore
producto· s; oris extantis conca
uu͞ non repletu͞: q͞ id moris
sit illa vascula co͞plei· ut pars sic
in bombis obstruendis libera
relinquatur· Testabatur presbiter
vidisse se oleu͞ sub martini be
nedictione creuisse· qd' exunda͞
te copia superne defluerit: ea͞
de͞q; du͞ ad matrefamilias vas
culu͞ referretur seruasse virtute͞·
Nam inter manus pueri portantis
ita semper exundasse oleum·
ut omne illius vestimentu͞ copia
superfusi liquoris operiret· matro
nam ita usq; ad summu͞ labrum
plenu͞ vasculu͞ recepisse: ut
presbiter hodieq; fateatur ob de
di pessuli· quo claudi diligenci
us seruanda consueru͞t· in vitro
illo spacium no͞ fuisse· Mi
ru͞ et illud· qd' huic· me aute͞
intuebatur· mecu͞ contigisse·
Vas vitreu͞ cu͞ oleo qd' marti
nus benedixerat· in fenestra

paululu͞ editiore deposuit·
Puer familiaris incautior·
linthea͞ superpositu͞ ampullula͞
ibi ee ignorans attraxit· et vas
super constratu͞ marmore paui
mentu͞ decidit· Cunctis metu
exterritis ne benedictio depe
risset· ampullula perinde inco
lomis e͞ reperta: ac si super
plumas mollissimas decidisset·
Que res non potius ad casu͞
q͞ ad martini est referenda vir
tute: cuius benedictio perire no͞
potuit: Cam[m] 4tum·
Quid illud qd' factu͞ est
a quoda͞· cuius nome͞ q͞
presens e͞· et prodi se uetuit supri
metur: cui quide͞ tempi hic etia͞ ali' opi
saturninus interfuit· Canis
nobis importunior oblatrabat·
In noie inquit martini iubeo
te obmutescere· Canis hesit lat
tus in gutture: linguaq͞ abscis
sam ut putares obmutuit·
Ita paruum e͞ ipsum martinu͞
fecisse virtutes: credite michi
q͞ etia͞ alii in noie eius multa
fecerunt: Cam[m] 5tum·
Auitiani quoda͞ comitis
atque omnes barbaru͞ animis
et ultra omnes cruenta feritate·
Hic rabido spu͞ ingressus tu
ronu͞ ciuitatem· sequentibus
eu͞ miserabili fagmine ordinibus
catenatis· diuersa perdendis
pauci iubet genera penaru͞:
disponens postero die attonita
ciuitate· ad opus tam triste p
cedere· Quod ubi martino co

pertu(m) est: Solus paulo ante
media nocte ad pretoriu(m) illius
bestie tendit. Sed cu(m) p(ro)funde
noctis silencio quiescentibus
cunctis nullus foribus obseratis
pateret ingressus: an(te) limina
cruenta p(ro)sternitur. Interea Aui-
cianus graui sopno sepultus
angelo irruente percellitur. Ser-
uus inquit dei ad tua limina
iacet: et tu quiescis? Qua
ille uoce percussus lecto suo tur-
batus exsiluit. Conuocatis(que)
seruis trepidus exclamat Mar-
tinu(m) esse pro foribus. irent p(ro)tin(us)
claustra reserarent ne dei ser-
uus pateretur iniuria(m). Sed ut fert illi
est omnium natura seruorum. uix pri-
ma limina egressi irridentes
d(omi)n(u)m suu(m) q(uo)d somnio fuisset
illusus. negant quemq(uam) esse p(ro) foribus.
ex suomet ingenio coniectantes
neminem nocte posse vigilare.
ne du(m) illi crederent in illius
noctis horrore iacere ante aliena
limina sacerdote(m). Idq(ue) Auiciano
facile persuasum: rursum sol-
uitur in sopore. Sed mox in
maiore concussus: exclamat Mar-
tinu(m) stare p(ro) foribus: sibi ideo nul-
la(m) quiete(m) anime corporisq(ue) p(er)mit-
ti. Tardantibus seruis. ipse usq(ue)
ad limina exteriora p(ro)greditur:
ibi Martinu(m) ut senserat depre-
hendit. Perculsus miser tante
manifestacione uirtutis: quid in-
quid michi hoc d(omi)ne fecisti? Ni-
chil te loqui necesse e(st). Scio quid
desideres: video quid requiras.
Discede concitus: ne me ob iniu-
ria tua celestis ira consumat.

Satis soluerunt huiusq(ue) penarum.
Crede q(uod) non leuius apud me actu(m)
est: ut ipse perciperem. Post
discessum autem sancti. aduocat offi-
ciales suos. iubet omnes custodi-
as relaxari. et mox ipse p(ro)fiscitur.
Ita fugato Auiciano. leta est
ciuitas liberata. Hec cum multis
Auiciano referente co(m)perta sunt.
Tu nuper Refrigerius presbiter
quem coram uidetis. ab Agrifido
fideli viro et tribuno. sub inuo-
catione diuine maiestatis audiuit.
qui sibi hoc ab ipso Auiciano rela-
tu(m) esse iurabat. Ceterum nolo in-
terim me hodie facere q(uo)d hester-
no non feci: ut ad singulas que-
q(ue) uirtutes. nomina testium p(er)sonas
q(ue) subnectam. Id q(uo)d si quis fuerit
incredulus: qui adhuc in corpore
sunt reperiet. Exigit id inf(i)-
delitas plurimorum: qui in aliq(ui)-
bus que hesterno memorata sunt
nutare dicitur. Accipiat ergo
testes adhuc incolumes atq(ue) ui-
uentes. quibus q(uia) de fide non du-
bitant. magis credant. Sed si
adeo infideles sunt: p(ro)fiteor q(uod)
nec illis sunt credituri. Mir-
ror at quemq(uam) qui uel tenuem sensum reli-
gionis habeat. tantu(m) peccatum velle
committere: ut putet quemq(uam) de Mar-
tino posse mentiri. Facessat a
quoq(ue) qui sub deo viuit ista
suspicio. Neq(ue) enim Martinus hoc
indiget: ut mendaciis asseratur.
Sed tocius sermonis fidem apud
te Christe deponimus: nos nec alia
dixisse. nec alia dicturos. q(uam) que
ipsi vidimus. aut que manifes-
tis auctoribus. uel plerumq(ue) ipso
referente cognouimus. Ceterum

et si dyalogi specie̅· quo ad se
uadu̅ fastidium lectio variaret
assupsimus: nos pre̅ statuere
existemus historie veritatem·
Hec me extra miseratus misereo:
nonnullorum incredulitas non sine
meo dolore compulsit· Sed redeat
ad nostrum sermo consensum: in quo
cum meta studiose audiri videa-
mus· fateor necesse est apertum fecisse con
stantem· qui respuit infideles·
eos tantum iudicans· audire de
bere qui crederent· Cap^m vj·
Effatur siquidem credulitas scilicet:
et pre dolore totus insa
nio· Non credent martinum vir
tutibus exspiravit: quas demones
fatebantur· Monasterium beati
viri duobus a civitate erat mi
libus dispersum· Sed si quoci
ens venturus ad ecclesiam·
pede̅ extra cellule sue limen
extulerat· videres per totam
ecclesiam energuminos rugi
entes· et quasi adveniente iudice
agmina dampnandorum trepidare·
ut adventum episcopi clerici qui ven
turum esse nesciret· demoniorum
gemitus indicaret· Vidi
quendam appropinquante martino in
aera raptum· manibus exten
sis in sublime suspendi· ut ne
quaquam solum pedibus attingeret·
Si quando autem exorcizandorum
demonum martinus operam re
cepisset· neminem manibus
attrectabat· neminem sermoni
bus increpabat· sicut plerumque
per clericos rotatur turbo
verborum: sed admotis energu
minis ceteros iubebat abscedere·

ac foribus obseratis in medio
ecclesie cilicio circumtectus· cinere
respersus· solo prostratus orabat·
Tum vero cerneres miseros di
verso exitu purgari· hos in
sublime sublatis pedibus quasi
de nube pende̅: nec tamen ves
tis deflueret super faciem· ne
faceret verecundiam nudata pars
corporum· At in parte alia vide
res sine interrogatione vexatos·
et sua crimina confitentes: nomina
etiam nullo interrogante prodebant·
Ille se iovem: iste mercurium fate
batur· Postremo cunctos dyabo
li ministros cum ipso cerneres aucto
re cruciari: ut iam in martino
illud fateamur impletum· quod
scriptum est· quia sancti de an
gelis iudicabunt· Cap^m vij·
Pagum quendam in senonomico
annis singulis grando
vastabat· Compulsi extremis
malis incole· a martino auxi
lium poposcerunt· missa per au
spicium prefectorium virum satis
fida legatione: cuius agros spe
cialiter gravior quam ceterorum affle
verat procella populatio· Sed facta
ibi oratione martinus· ita uni
versam penitus liberavit ab in
gruente peste regionem: ut per
viginti annos quibus postea
mansit in corpore· grandinem in
illis locis nemo pertulerit· Quod
ne fortuitum esse· et non potius
martino prestitum putaretur: eo
anno quo ille defunctus est· rur
sum incubuit rediviva tempestas·

Adeo sensit et mundus viri fide
lis confessum: ut cuius vita illic
gaudebat · eiusdem mortem lugeret ·
Ceterum si ad hec probanda que dixi
mus · testes etiam infirmior audi
tor exegerit · non unum ego hominem ·
sed milia multa producam: et totam
in testimonium virtutis experte ·
senonum adiuocabo regionem ·
Et tu refrigeri presbiter recordo
meministi · nuper nobis super hoc
cum romulo auspitii illius filio ·
honorato et religioso viro fuisse
sermone: qui hec nobis tamquam
incompta referebat · Et cum
futuris persecutionibus et assidua dap
na trepidaret ut ipse vidisti:
magno senem merore lugebat ·
martinum non in hec tempora
reservatum: Ca^m viij^m ···

Sed ut ad aviciani revertar
tiram · qui cum in omnibus locis
cunctis urbibus · ederet crudeli
tatis sue nefanda monimenta ·
turonis tantum innocens erat ·
Et illa bestia que humano san
guine et infelicium mortibus
alebatur: mitem se tranquillum
beato viro presente prestabat ·
Memini quodam die ad eum venis
se martinum · Qui ubi in secre
tarium eius ingressus est: videt
post tergum ipsius demonem
mire magnitudinis assidere · Quem
exiinius sit verbo quia ita necesse
est latino parum loquamur exsuf
flans · avicianus se exsufflari
existimans: quid me inquit
sancte sic accipis? Cum marti
nus: non te inquit sed eum qui
cervici tue teter incubuit · Ces
sit dyabolus: et reliquit famili

alr aspiras

liare subsellium · Satisque constat
ab illo die avicianum mitiorem
fuisse · seu quod intellexerit egis
sese semper assidentis dyaboli
sibi voluntate: seu quod immundus
spiritus ab illius consessu per mar
tinum fugatus · privatus est pra
te grassandi · cum erubesceret
minister auctore nec minister
auctor urgeret: · · x · · · · ·

In vico ambatiensi id est castello
illo veteri quod nunc frequens habi
tatur a fratribus: ydolum noveras
tis grandi ope constructum · Po
litissimis saxis moles turrita
surrexerat: que in tronum
sublime procedens · superstitio
nem loci · operis dignitate serva
bat · Huius destructionem:
marcello ibidem consistenti
presbitero · vir beatus sepe
mandaverat · Post aliquantum
tempus regressus · increpat
presbiterum · cur adhuc ydoli
structura consisteret · Ille causa
tus vix militari manu et vi
publice multitudinis tantam mo
lem posse subverti · ne dum id
facile putaret per imbecilles
clericos · aut infirmos mona
chos quivisse curari: tunc mar
tinus recurrens ad nota sub
sidia · nocte tota in oratione
pervigilat · Mane orta tempestas:
edem ydoli usque ad fundamentum
proruit · Verum hec marcello
teste dicta sunt: · · xi^m · · · ·

Aliam eius non dissimi
lem in simili ope virtutem ·
refrigerio astipulante perhibeo ·
Columpnam universe molis cu

alr imense

p̄dolū sup̄erstabat parabat e
uertere: ſʒ nulla erat facultas
qua id dāetur effectui. Tum ad
oracionē ſuo more cōuertitur:
uiſam certū eſt parilē quodā
mō columpna ruere de celo. Que
impacta p̄dolo: tota illā inex
pugnabilē molē ſoluit in pul
uerem. Parū ſcilicet ſi inuiſi
bilit' celi virtutibꝫ uteretur:
niſi ipē virtutes viſibilit' ſer
uire martino. eciā humanis ocu
lis cernerentur. Cam. xi.

Idem autē refrigerius michi
teſtis eſt. mulierem p̄fluuio
ſanginis laboratē. cū martem
veſtem exemplo mulieris illius
ewagelice cotigiſſet: ſub mo
mēto tempis fuiſſe ſanatam.

Serpens Cam. xij.
flumen ſecans: in ripa
in qua conſiteram9 annatabat.
In noīe inquit dn̄i iubeo te re
dire. Ergo ſe mala beſtia ad
verbum ſe retorſit: et in ulteri
orē ripam nobis inſpectanti
bus tranſmeauit. Qd' cum oēs
non ſine miraculo cerneremus:
altius ingemiſcens ait. Serpē
tes me audiunt: et hoīes non
audiūt. Cam. xiij.

Diſtem paſche diebus eōē
conſuetus: paulo ante
horam refectiōis interrogat.
an haberet' in p̄mptu. Tum
catho dyaconus. ad quē admi
niſtracio monaſterij p̄tinebat
doctus et ipē piſcari. negat
per totū diem ſibi ulla ceſſiſſe
capturā: ſed nec alios piſca

tores qui vendere ſolebant.
quicq̄ agere quiuiſſe. Vade in
quit mitte linum tuum: cap
tura p̄ueniet. Contigua flu
mini ut ſulpicius iſte deſcrip
ſit. habebamus habitacula.
Vidimus cuncti utpote feria
tis diebus videre piſcantem.
omnium ſpebus intentis. non
incaſſū futura temptamina: qui
bus p̄ iſtis martino auctore.
martini uſibus quereret'. Ad
primū iactum. in rete p̄modi
co immanē eſocem dyaconus
extraxit: et ad monaſteriū
letus accurrit. Nimirū ut
dixit poeta neſcio quis. vtim'
eī verſu ſcholaſtico. q2 inter
ſcholaſticos fabulamur: captiuū
q2 ſuem immittentibꝫ intulit aprūs.
Vere xpī iſte diſcipulus. geſ
tarū a ſaluatore virtutū. quas
in exemplū ſcīs ſuis edidit e
mulator. xpīm q2 in ſe mon
ſtrabat opantē: qui ſcm̄ ſuū
uſquequaq2 glorificans. diuer
ſarū munera grārū. in vnū
hoīem conferebat. Cam. xiiij.

Teſtabatur arborius ex p̄
fecto. vidiſſe ſe martini
manum ſacrificiū offerentis.
veſtitam quodam͛o nobiliſſimis
gemmis. luce micare purpurea:
et ad motū dextere. colliſarū
int' ſe fragorē audiſſe gēma
rū. Cam. xv.

Vemam ad illud qd' ap'
temporū nota ſemper
occultauit. ſʒ nos celare non
potuit: in quo illud ē miraculi

quod facie ad faciem cum eo est angelus
locutus. Maximus imperator
alias sane bonus, depravatus
consiliis sacerdotum post pris-
cilliani necem, Ithacium episcopum
priscilliani accusatorem, ceterosque
illius socios, quos nominari
non est necesse, vi regia tue-
batur, ne quis ei crimini da-
ret, opera illius cuiuscumque modi
hominem fuisse damnatum. In-
terea Martinus multis gravi-
busque laborantium causis ad co-
mitatum ire compulsus, procella
ipsam totius tempestatis incur-
rit. Congregati apud Treveros
episcopi tenebantur, qui cotidie com-
municantes Ithacio, communem
sibi causam fecerant. Hiis
ubi nunciatum est inopinantibus
adesse Martinum, totis animis
labefactati mussitare et trepi-
dare ceperunt. Et iam pridie
imperator ex eorum sententia de-
creverat tribunos summa po-
testate armatos ad Hyspani-
as mittere, qui hereticos inqui-
rerent, deprehensis vitam et bo-
na adimerent. Nec dubium
erat, quin sanctorum etiam magnam
turbam tempestas ista depopu-
latura esset, parvo discri-
mine inter hominum genera. Tunc
solis oculis iudicabatur, cum
quis pallore potius aut veste
quam fide hereticus estimaretur. Hec
nequaquam placitura Martino
episcopi sentiebant. Sed male con-
scii illa vel molestissima erat

cura, ne se ab eorum communione
adveniens abstineret: non
defuturos qui tanti viri con-
stanciam permissa auctoritate
sequerentur. Ineunt cum imperatore
consilium, ut missis obviam
magistri officialibus, urbem
illam propius vetaretur accedere:
nisi se cum pace episcoporum ibi con-
sistencium affore fateretur. Quos
ille callide frustratus, profitetur
se cum pace Christi esse venturum.
Postremo ingressus noctur-
no tempore adiit ecclesiam tantum
orationis gratia: postridie palaci-
um petiit. Preter multas quas
evolvere longum est, has principa-
les peticiones habebat: pro
Narsete comite et Leuchadio
preside, quorum ambo Gratiani
partium fuerant pertinacioribus
studiis, quod non est temporis expli-
care, iram victoris emeriti: illa
precipue cura, ne tribuni cum iure
gladiorum ad Hyspanias mit-
terentur. Pia enim sollicitudo erat
Martino, ut non solum christia-
nos qui sub illa erant occasione
vexandi, sed ipsos etiam hereticos
liberaret. Verum primo die
atque altero suspendit hominem
callidus imperator: sive ut rei
pondus imponeret, sive quia
inimicus implacabilis sibi erat,
seu quia ut plerique tum arbitrabantur,
avaricia repugnabat. Siqui-
dem in bona eorum inhiaverat.
Fertur enim ille vir multis bonis
actibus preditus, adversus

1°

auaricia parum consuluisse · in
si forte regem necessitate · quippe
exhausto a superioribus prima
pibus rei publice erario · pene
semper in expedicione atque p
cinctu bellorum ciuilium constitu
tus facile excusabit · quibus
libet occasionibus subsidia impe
rio parauisse · Interea epi
scoporum communione martinus
non inibat · trepidi ad regem
concurrunt · predampnatos se con
querentes · actum esse de suo
omnium statu · si theognisti per
tinacia · qui eos solus pala
lata sentencia condempnauerat
martini armaret auctoritas ·
non oportuisse hominem recipi
menibus · illum iam defensorem
non hereticorum esse sed vindicem ·
nichil actum morte priscilliani ·
si martinus exerceat illius
vlcionem · Postremo prostrati
cum fletu et lamentacione potes
tatem regiam implorant · ut utatur[2]
aduersus unum hominem vi
sua · Nec multum aberat ·
quin cogeretur imperator mar
tinum cum hereticorum sorte mis
ceri · Sed ille licet episcopis nimio
fauore esset obnoxius · non
erat nescius martinum fide ·
sanctitate ac virtute cunctis pre
stare mortalibus · Alia longe
via sanctum vincere parat · ac
primo secreto accersitum bla
de appellat · hereticos iure
dampnatos · more iudiciorum

publicorum · potius quam insecta
cionibus sacerdotum · non esse cau
sam · qua ythacii ceterorumque par
tes eius communione putaret
esse dampnandam · theognistum odio
potius quam causa fecisse dissidi
um · eundemque tamen esse solum ·
qui se a communione interim se
parauit a reliquis · Nichil ~~nouatum~~ notus
· quin eciam ante paucos
dies · habita synodus ytha
cium pronunciaueat culpa non
teneri · Quibus cum martinus
parum moueretur · rex ira ac
cenditur · ac se de conspectu
eius abripuit · et mox per
cussores hiis pro quibus marti
nus rogauerat diriguntur ·
Quod ubi martino compertum
iam noctis tempore est · palacium
irrupit · spondet si parceretur[2]
se communicaturum · dummodo ut
et tribunum iam in excidium
ecclesiarum · ad hyspanias missi
retraheret[2] · Nec mora in
tercessit · maximus indul
get omnia · Postridie felicis
episcopi ordinacio parabatur ·
sanctissimi sane viri et plane
digni · qui meliore tempore
sacerdos fieret · Huius diei
communione martinus iniit ·
sacius estimans ad horam ce
dere · quam hiis non consulere ·
quorum ceruicibus gladius im
minebat · Verumptamen sum
ma vi episcopis nitentibus · ut com
munione illa subscripcione
firmaret · extorqueri non potuit ·

Postero die se inde proripiens·
cu reuertens in via mestus
ingemisceret· se vel ad horā
noxie communionis fuisse per
mixtum· haut longe a vico
cui nomen est andethanna·
qua vasta solitudine siluarū
secreta petiuit· progressis pau
lulum comitibus ille subsedit·
causa doloris ac facti· accusan
te et defendente inuicē cogita
cione prouoluens· Assistit ei re
pente angelus· Merito mar
tine compungeris· sed aliter
exire nequisti· Repara virtu
tem· resume constanciā: ne iā
nō periculum glorie· sed salutis
mereris· Itaque ab illo tempe
satis cauit· cum illa ithaciane
partis communione misceri· Ce
terum cum quosdā ex energuminis
tardius quam solebat· et gratia im
nore curaret· sub inde nobis
cum lacrimis fatebatur se propter
communionis illius malum· quo se
vel puncto temporis· necessitate
non spiritu miscuisset· detrime
tum sentire virtutis· Sedecim
postea vixit annos· Nulla
synodum adijt: ab omnibus epis
coporum conuentibus se remouit:

Sed plane | Cap xvi
ut experti sumus: in
minutā ad tempus gratiā· mul
tiplici mercede reparauit·
Vidi postea ad pseudoforum
monasterij ipsius adductum e
nergumenum: et priusquam li
men attingeret fuisse curatum:

Testante | Cap xvij·
quedā nuper audiui cum

in tyrreno mari cursu illo quo
roma tendit² nauigaret·
subito turbinibus exortis· ex
tremum vite omnibus fuisse discri
men· In quo cum quidā egip
cius negociator needum xpi
anus magna voce clamauerit·
deus martini eripe nos· mox
tempestate fuisse sedatā: sed op
tatum cursum cum summa placi
dis equoris quiete tenuisse:· Ca.
Leoncius ex | xviij··
vicarijs vir fidelis· cum
familiā illius lues extrema
vexaret· et inaudite calami
tatis exemplo per totā domū
corpora egrorū procumberent: mar
tinum per litteras implorauit
auxilium· Quo tempore vir
beatus rem esse promisit diffici
le impetratu· Nā spiritu sentie
bat· domum illā diuino nu
mine verberari· Tamē non
prius destitit· septē totos di
es totidemque noctes orando et
ieiunando continuans: quam id quod
exorandum receperat impetra
ret· Mox ad eum leoncius
diuina expertus beneficia per
uolauit: nuncians simul et
agens gratias domum suā omni
periculo liberatā· Centum eciā
argenti libras optulit· quas
vir beatus nec respuit nec
recepit: sed priusquam pondus
illud monasterij limē attin
geret· redimendis idē captiuis

cam xvi cam xvij cam xviij

continuo deputavit. Et cum
ei suggereretur a fratribus, ut
aliquid ex eo in sumptum monaste-
rii reservaret, omnibus in an-
gusto esse victum, multis deesse
vestitum: nos inquit et alat et ves-
tiat ecclesia, dummodo nichil
nostris usibus quesisse videamur.

Succurrit hoc loco illius viri mag-
na miracula, que facilius
admirari possimus quam referre.
Agnoscatis profecto quod dico, mul-
ta sint illius que non queant
explicari: veluti est istud quod nes-
cio an ita ut gestum est possit
a nobis exponi. Quidam
e fratribus nomen non ignoratis,
sed celanda persona est, ne sancto vi-
ro verecundiam feramus. Cum
dam ergo cum ad fornaculam illius
carbonum copiam repeisset, et
admota sibi sellula divaricatis
pedibus super ignem nudato
inguine resideret: continuo
martinus factum sacro tegmine
sensit iniuriam, magna voce
proclamans: Quis inquit
nudato inguine nostrum incestat
habitaculum? Hoc ubi ille
frater audivit, et ex conscien-
tia quod increpabat agnovit,
continuo ad nos cucurrit ex-
animis: pudorem suum non sine
martini virtute confessus.

Quodam die dum in area que
prope admodum illius ta-

bernaculum ambiebat, in illo
sellio quod nostis omnes sedili ligneo
resedisset: vidit duos demones
in excelsa illa que monasterio super
eminet rupe consistere: inde
alacres ac letos vocem istiusmo-
di adhortationis emittere: He-
ya te brictio: heya te brictio.
Credo cernebant miserum
eminus appropinquare: conscii quanta
illi rabiem spiritus suscitassent.
Nec mora brictio furibundus
irrupit: ibi plenus insania
evomuit in martinum mille
convicia. Obiurgatus enim pri-
die ab eo fuerat, cur qui nichil
unquam ante clericatum, quippe qui
in monasterio ab ipso martino nu-
tritus habuisset, equos aleret,
mancipia compararet. Nam illo
tempore arguebatur a multis, quod
non solum pueros sed etiam puellas
satis vultibus emisset. Quibus
rebus infelicissimus insano
felle commotus, et ut credo pro-
pie demonum illorum agitatus
instinctu, martinum ita aggres-
sus est, ut vix manibus tem-
peraret: cum quidem sanctus vultu
placido, mente tranquilla, infe-
licis amentiam per mitia ver-
ba cohiberet. Sed ita in eo ne-
quam spiritus redundabat, ut ne
sua quidem illi compos vana ad
modum mens subesset. Trementi-
bus labiis, incertoque vultu decolor,
lor pre furore rotabat verba pec-
se asserens sanctiorem, quippe qui a
primis annis in monasterio inter

sacras esse disciplinas. ipso mar-
tino educante creuisset. marty-
num vero et a principio quod ipse
diffiteri non posset. in milicie acti-
bus sorduisse. et nunc per manes
superstitiones et fantasmata visi-
onum ridicula. prorsus inter delira-
menta senuisse. Hec cum multa
atque alia etiam que retinere me-
lius est acerbiora vomuisset:
egressus tandem furore saciato-
que qui se penitus vindicasset.
rabidius ea parte qua venerat
recurrebat. cum interea credo
per martini oraciones. fugatis
ab illius corde demonibus. re-
ductus in penitenciam mox re-
uertitur. atque ad martinum se ge-
nua prosternit. veniam poscens
fatetur errorem: nec sine demo-
ne se fuisse tandem sanior confite-
tur. Non erat apud martinum
labor iste difficilis: ut ignos-
ceret supplicanti. Tunc et ipsi et
nobis omnibus fratribus exposuit.
qualiter illum a demonibus vidisset
agitari. se conuicijs non moueri:
que magis illi a quo erant ef-
fusa nocuissent. Comde cum
idem bricio. multis apud eum
magnisque criminibus persepe preme-
retur: cogi non potuit. ut eum
a presbiterio summoueret. ne
suam prosequi videretur iniuriam:
illud sepe commemorans. Si christus
iudam passus est: cur ego non
paciar bricionem. Ad hec pos-
tumianus. audiat inquit istud
exemplum noster iste de proximo
qui cum sit sapiens immemor

proximum. inmemor futurorum. si
fuerit offensus insanit. in sua-
se non habens potestate. seuit in
clericos. grassatur in laycos.
totumque terrarum orbem in suam
commouet vlcionem: in qua per
triennium iugi dimicacione
consistens. nec tempore nec
racione sedatur. Dolenda
hominis et miseranda condicio: etiam
si hac sola insanabilis mali
peste premeretur. Verum ista ei
paciencie et tranquillitatis ex-
empla. referre sepius galle
deberetis: ut sciret irasci. et
sciret ignoscere. Qui si istum
breuiter prosertum sermonem meum
in se platum forte cognouerit.
sciat magis non esse inimici
quam amici animo me loquutum:
si quoniam si fieri posset. optarem ut mar-
tino episcopo potius quam fallaci ty-
ranno similis diceretur. Sed
istius aliquis commemoracio parum
suauis est transeamus: et ad mar-
tinum nostrum galle redeamus.
Tum ego cum iam adesse vesperum
occiduo sole sentirem. dies in-
quam abijt postumiane surgen-
dum est: simul tamen studiosis audi-
toribus cena debetur. xvi.

De martino autem expec-
tare non debes: ut vlla
sit meta referendi.
Latius ille diffunditur: quam ut
vllo valeat sermone concludi.
Ista interim de illo viro porta-
bis orienti. Et dum reuertis
diuersasque oras. loca. portus.
insulas. vrbesque preterlegis:
martini nomen et gloriam spar-

ge per apłos. In primis me
mento non pterite campam
ā: et si maxime cursus in de
uio sit. non tamē tibi tanti
sint uel magnarū morarū
illa dispendia. quin illic ad
eas illustrē uirū. ac toto lau
datū orbe paulinū. Illi que
so te primum sermonis nri.
qđ vel hesterno consecimus.
uel hodie diximus volumen
euolue. Illi omia referes.
illi cuncta recitabis. ut mox
per illū sacras viri laudes
roma cognoscat. sicut pri
mū illū nrm libellū. non per
ytaliā tantū. s; per totū eciā
diffudit illiricū. Ille marti
ni nō inuidus gloriarū. sancti
q; in xpo virtutū piissimus
estimator: non abnuet psu
le nrm cū suo felice compo
nē. Inde si forte ad affricā
transfretabis: referes audita
carthagini. Licet eciā pridē
ut ipe dixisti virū nouerit.
tamen nunc precipue de eo plu
ra cognoscat: ne solū ibi cy
prianū martirem suū. cuius
sco illius sanguine consecrata
miretur. Inde si ad leuā acha
ye sinū paululū deuexus in
traueris: sciat corinthus. sci
ant athene. non sapienciorē
in achademia platonē. nec
socratē in carcere forciorem.
felicē, quidē grecia que meruit
audire aplm pdicātē: s; nequa

qm̄ a xpo gallias derelictas. q
bus donauerit habe martinū.
Cū vero ad egiptū usq; puenies.
qmq illa suorū scorū numero
sitate et virtutibus superet:
tamē nō dedignetur audire.
qu illi uel uniuerse asye. in so
lo martino europa nō cesserit.
Ceterū cū | Cap. xxii.
iherosolimā inde peti
turus. ventis cursum
vela comiseris. negotium tibi
nri doloris iniungo: ut si un
qm̄ ad illius illustris ptoloma
ydis litus accesseris. sollicitus
inquiras. ubi sit consepultus
nr̄ ille pomponius. Nec fas
tidias visitare ossa pegrina:
multas illic lacrimas tā affec
tu tuo: qm̄ ex nr̄is funde vi
ribus. Ac licet uiam inane:
solū ipm flore purpureo et
suaue redolentibus sparge grā
minibus. Dices tamen illi. sed
nō aspere. nō acerbe. et co
pacientis alloquio. nō expro
brantis elogio. qđ si uel te quō
dā uel me semper audire vo
luisset. et martinū magis
qm̄ illū quē nominare nolo fuisset
imitatus. nunqm̄ a me tā crude
liter disparatus. ignoti pulue
ris regione tegeretur. naufra
gi sorte predonis passus in me
dio mari mortē: et vix in
extremo nactus littore sepul
turā. Uideant hoc opus suū.
quicunq; ex abscessu illius michi

nocere voluerunt: videant glo
riam suam et vel nunc adversi
me grassari desinant pro dimitti.
Hec cum maxime flebili voce
gemeremus omnium lacrimis per
mota lamenta commotis: cum mag
na quidem martirum admiraci
one. sed non minore ex nostris fle
tibus dolore discessum est.

Passio sancti saturnini martiris

Tempore quo
maximianus
augustus re
diit de parti
bus affrice ad
urbem roma.
volens place
re dyocleciano augusto. ut in
nomine eius thermas a solo edi
ficaret: cepit in milicia christi
milites anorum omnes sive romanos
ad afflictionem laboris compellere.
Erat autem quidam vir senex inter
eos nomine saturninus. qui iam
senectute maceratus fuerat. et
reperit eum ad portandum ad
iuvare. Hoc cum viderent
custodes fieri. et sisinnius et
cyriacus dyacones. sarcinas
suas et alienas cum adiutorio
christi portarent. iniurati sunt:
et nunciaverunt tribuno ex
purio. Tunc tribunus nun
ciavit maximiano augusto
dicens: quod cum hymnis et lau
dibus et omni veneracione christo
gloriam redderent. Tunc iussit
laodicius prefectus urbis. recu
di in custodia publica sene
saturninum et sisinnium dya
conum dicens. Si non sacrifi
caverint diis omnipotentibus:
diversis eos penis interficiam.
Tunc beatus saturninus senex
cum esset in custodia. una cum be
ato sisinnio dyacono: venie
bat ad eum multi gentiles.
et baptizabantur cum omni fidu
cia. Audiens hoc laodicius
prefectus urbis: iussit sibi tri
bunal parari intra urbem
in tellude. Et post dies qua
draginta duos: iussit et ex
hibuit saturninum senem et si
sinnium. Qui eciam vincti ca
thenis adducti sunt nudis pe
dibus in conspectu laodicii pre
fecti. Quibus ipse dixit. Di
cite nobis. Quid est? Depo
suistis vanas supersticiones:
et adoratis deos quos impera
tores adorant? Respondit
sisinnius dyaconus et dixit.
Nos pastores adoramus domi
num ihesum christum dei filium. Nam
demonibus et lapidibus nunquam
humiliamur. Tunc laodicius
prefectus urbis: dixit ad mili
tes suos. Deferatur tripoda:
et thurificet maiestatibus.
Respondit saturninus senex:
et dixit clara voce. Conterat
dominus ihesus christus deos gencium.
Et continuo soluta est tripo
da erea velud lutum. Tunc vide
tes duo milites papias et mau
rus: ceperunt voce magna cla